

CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA
INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN IALOMIȚA
LICEUL TEORETIC „CAROL I” FETEȘTI

NAPARIS

Revistă de istorie și cultură ialomițeană

din cadrul PROIECTULUI
„IALOMIȚA-DINTOTDEAUNA, PENTRU TOTDEAUNA”

Anul III, Nr. 4, 2015

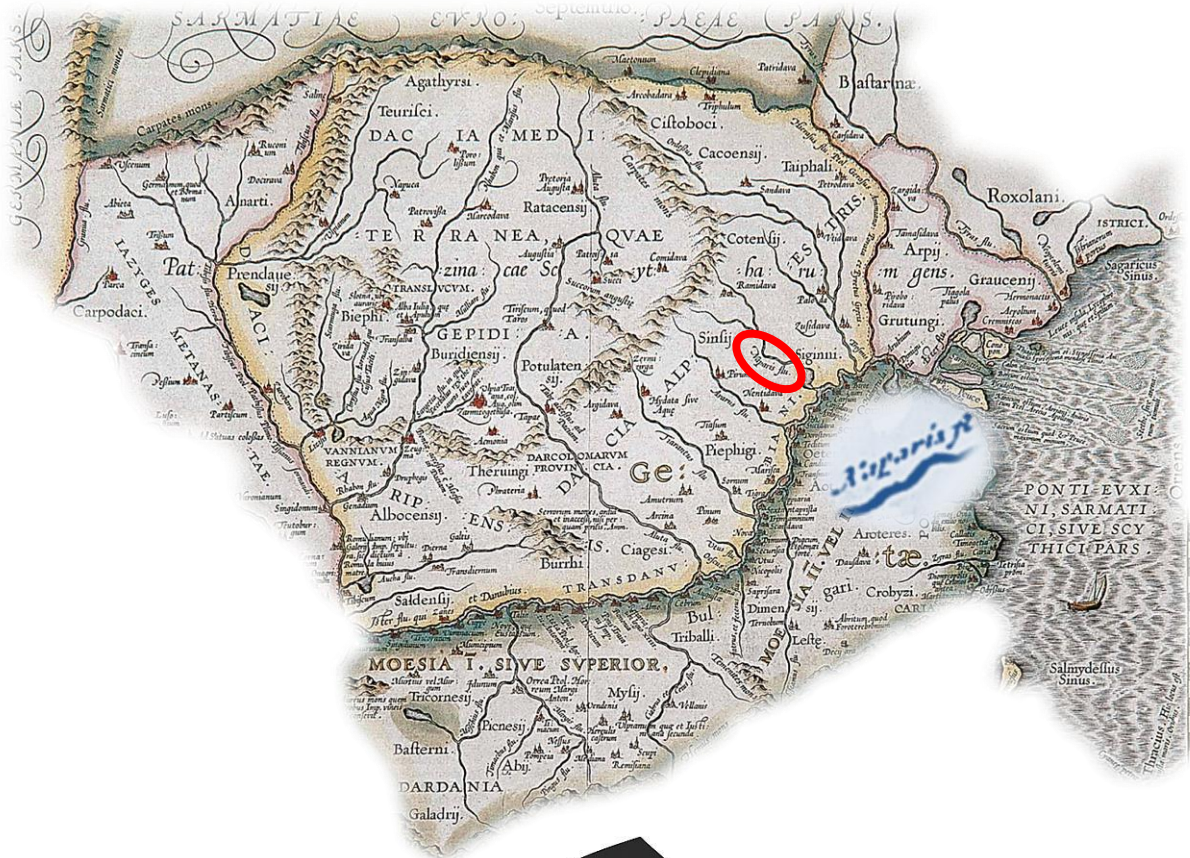
CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA
INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN IALOMIȚA
LICEUL TEORETIC „CAROL I” FETEȘTI

NAPARIS

Revistă de istorie și cultură ialomițeană

din cadrul PROIECTULUI
„IALOMIȚA-DINTOTDEAUNA, PENTRU TOTDEAUNA”

IAȘI
2015

**RESPONSABILITATEA PENTRU CONȚINUTUL
MATERIALELOR PUBLICATE REVINE ÎN
EXCLUSIVITATE AUTORILOR.**

Coordonator:

Prof. Viorel Dobre

Colectiv de organizare:

Prof. Emilia Mad

Prof. Dr. Valentin Șteorghe

Prof. Ion Sandu

Redactare: autorii.

Tehnoredactare și grafică: Prof. Viorel Dobre.

Concept copertă: Prof. Viorel Dobre.

**ISSN 2344-3030
ISSN-L 2344-3030**

Imagini coperti:

Coperta 1

- 1. Imaginea din centrul paginii-** *Harta Daciei de Abraham Ortelius, 1612.*
- 2. Imaginea din partea stânga sus-** Domnitorul Mihai Viteazul, originar din prima reședință a Județului Ialomița (*Tablou inedit realizat pe carton în grafie neagră la Budapesta, de A. Rohn, în 1860.*)
- 3. Imaginea din partea dreaptă sus-** Imagine ce poate fi surprinsă când vii din Dobrogea spre Județul Ialomița, în dreptul Podului „Regele Carol I”, „Ing. A. Saligni” ridicat peste Brațul Dunărea (Cernavodă).
- 4. Imaginea din partea stânga jos-** Detaliu hartă de la începutul secolului al XVIII-lea, în care apare și reședința Județului Ialomița, Orașul de Floctz.
- 5. Imaginea din partea dreaptă-** Barbu Catargiu, întâiul prim-ministru al României, personalitatea de care se leagă istoria Așezământului Cultural-Religios de la Maia, Județul Ialomița.

Coperta 2

- 1. Imaginea din fundal și harta Județului Ialomița-**grafică după prof. Viorel Dobre.
- 2. Imaginea din partea stânga sus-** Domnitorul Mihai Viteazul, originar din prima reședință a Județului Ialomița (*Tablou inedit realizat pe carton în grafie neagră la Budapesta, de A. Rohn, în 1860.*)

Simbolistica culorilor de pe pagina 3:

- 1. Cele trei culori, de deasupra hărții-** reprezintă cele trei culori ale unuia dintre simbolurile naționale, *Drapelul României.*
- 2. Culorile din partea de sus a paginii-** reprezintă cele trei culori ale unui simbol județean, *Drapelul Județului Ialomița.*

Motto: „Întins de când lumea peste toate țările pe care le arde soarele, între duiosă Ialomița și Dunărea ursuză, Bărăganul se află în lupta vicleană cu omul harnic. Visări, gândiri și înălțări, iată ce dă gravitate omului născut în Bărăgan.”

PANAIT ISTRATI „Ciulinii Bărăganului”

Cuprins

Cuvânt înainte,
Inspector Școlar General, Prof. LUMINIȚA RODICA BARCARIp. 6

ISTORIA NAȚIONALĂ ȘI ISTORIA IALOMIȚEI

*Marea personalitate a epocii moderne Evanghelie Zappa (1800-1865)
și rolul său în evoluția comunității de rromi din Broșteni,*
Prof. IOAN MAN și Prof. GEORGE CÎȚU p. 7

Cronica unor alegeri amânate. Slobozia 1934,
Prof. EMILIA VLAD p. 10

Învățământul fetestean în timpul „armatei albe a M.S.R. Carol II”,
Prof. VIOREL DOBRE p. 14

Un ialomițean în Războiul din Est,
Prof. VASILE IAMANDI..... p. 20

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DIN IALOMIȚA

Bordușani-etnografie și toponimie locală,
Prof. MIHAELA COGEAN p. 22

REFLECȚII

Momente tragice din istoria contemporană a rromilor,
Prof. ION SANDU p. 26

CUVÂNT ÎNAINTE

Dragi elevi, stimați colegi, este un prilej fericit și onorant de a saluta apariția numărului 4 al Revistei „NAPARIS”, revista profesorilor de istorie din Județul Ialomița. Realizată cu efortul voluntar al unor profesori de istorie ialomițeni, Revista „NAPARIS” constituie un exemplu cert al pasiunii pentru cunoaștere, implicare, al admirației față de adevăratele valori spirituale specifice Județului Ialomița, față de oamenii care locuiesc pe aceste meleaguri.

Din totdeauna istoria a reprezentat o carte de învățătură în spirit național dar și de promovare a cunoașterii valorilor culturale și spirituale a popoarelor, factor de toleranță și înțelegere interumană.

Este un lucru extrem de important, în contextul lumii de astăzi, că un grup de profesori pledează, prin această revistă, la educație pentru cunoaștere. Sunt oameni care își fac datoria cu onestitate, care oferă articole incitante despre cultura și istoria locală, rod al cercetărilor personale, contribuind și la formarea conștiinței trecutului, a sentimentului de apartenență la aceste meleaguri, încărcate de istorie, pentru tineri.

Este dificil și totodată semnificativ, faptul că într-o societate raportată la pragmatism, autorii se străduiesc să facă cunoscută istoria meleagurilor ialomițene, înțelegerea unor fapte și procese istorice specifice.

Apariția numărului 4 al Revistei „NAPARIS”, are și un caracter special, am putea spune omagial, deoarece în Județul Ialomița, în perioada 15-17 aprilie 2015, se va organiza „Concursul Național de Istoria și Tradițiile Rromilor-Ediția a VIII-a”. În acest mod, colectivul de redacție al revistei dorește să salute elevii participanți și profesorii acestora.

Consider că, această revistă se înscrie în efortul nevoii de educație pentru cunoaștere și în spirit intercultural, nevoie care se resimte la nivelul unităților școlare, putând constitui un suport educațional important pentru promovarea demontării prejudecăților și stereotipurilor existente față de poporul rrom.

Dragi copii participanți la această competiție națională, vă doresc succes și să aveți puterea să promovați cunoașterea și pasiunea pentru cea dintâi carte a unei nații-istoria, care va oferi mereu posibilități de cunoaștere, înțelegere și de contemplare a popoarele în toată diversitatea lor.

Jocul cu trecutul ne poartă spre tărâmurile de poveste, o poveste care este chiar a noastră, a fiecăruia dintre noi, indiferent de etnie și pe care este păcat să nu o investigăm și să o trăim.

Inspector Școlar General
Prof. LUMINIȚA RODICA BARCARI ✍

MAREA PERSONALITATE A EPOCII MODERNE EVANGHELIE ZAPPA (1800-1865) ȘI ROLUL SĂU ÎN EVOLUȚIA COMUNITĂȚII DE RROMI DIN BROȘTENI

Satul Broșteni, aparținător al comunei Ion Roată, Județul Ialomița, este situat pe Drumul Național 2A București-Urziceni-Slobozia-Constanța și are 1524 de locuitori, conform recensământului din anul 2012, populația de etnie rromă având o pondere însemnată.

În jurul anului 1847, marea personalitate a acelor vremuri, Evanghelie Zappa a adus în localitatea Broșteni în jur de 70 de robi rromi. Au fost cumpărați, după uzanțele vremii, fie de la turci, fie de la vreun boier scăpătat. Inițial ei locuiau în bordeie la marginea satului. Articolul 14 din Proclamația de la Islaz prevedea dezrobirea rromilor prin despăgubire. Evanghelie Zappa a fost de acord să-i elibereze pe rromii din Broșteni încă înainte de adoptarea legii care îi obliga pe boieri să-i dezrobească, cu excepția a doi fierari pe care i-a oprit la conacul său: Lazăr sin Marin și Docea sin Ivan. Deși au fost dezrobiți, rromii nu au plecat din sat. Au rămas în continuare pe pământul lui Evanghelie Zappa, câștigându-și existența prin munca la câmp sau prin meseriile tradiționale pe care le practicau.

Adevărata lor emancipare va avea loc după reforma agrară a lui Alexandru Ioan Cuza din 1864. Atunci au fost împroprietăriți 226 de capi de familie, atât români cât și rromi. Trebuie menționat faptul că toți rromii au primit pământ și, cu timpul, și-au construit case trainice și bine mobilate, fie pe vechea

vatră, fie în centrul satului, la șosea, mulți dintre ei căsătorindu-se cu români. Din rândul lor au fost aleși consilieri locali, ajutoare de primar și chiar primari, cum au fost Calache Scarlat sau Nicolae Dragea în prima jumătate a secolului al XX-lea. Cele mai importante familii de rromi din Broșteni sunt: Dragea, Docea, Cotea, Păun, Eracle, Dinescu și Scarlat.

Așa cum s-a menționat anterior, rromii au fost aduși în Broșteni de Evanghelie Zappa, o mare personalitate a acelor vremuri. Acesta s-a născut la 23 august 1800, în localitatea Labova din Epir, provincie care făcea parte atunci din Imperiul Otoman. Astăzi, localitatea este pe teritoriul Albaniei, în apropierea graniței cu Grecia. Nu se știe sigur când s-a stabilit în Țara Românească, dar a cumpărat mari suprafețe de pământ pe care le-a arendat și s-a ocupat cu comerțul de cereale, strângând o avere uriașă. La început, a locuit în orașul Brăila, apoi a cumpărat o casă în București unde a stat mai mulți ani, timp în care a înființat un hotel numit „Athena”. În preajma Revoluției de la 1848 a cumpărat mai multe moșii în județele din jurul capitalei.

Moșia de la Broșteni a fost cumpărată de la Ioan Al. Filipescu, la 11 decembrie 1844. Pe această moșie și-a stabilit reședința ale cărei ruine se pot vedea și astăzi. Conacul de la Broșteni era unul dintre cele mai frumoase din Țara Românească. Era o clădire impunătoare, înconjurată de ziduri groase cu contraforturi, iar porțile mari erau păzite de armăuți înarmați. Tot la Broșteni a construit o

RUINELE CONACULUI DE LA BROȘTENI

moară de făină cu 12 pietre, unică în Țara Românească la acea vreme. Alături de moară, a înființat o fabrică de spirt, în care lucrau numeroși muncitori.

Încă de la venirea sa în Țara Românească, Evanghelie Zappa s-a declarat filo-român. A dovedit acest lucru prin faptele sale de mai târziu. Bun prieten cu Alexandru Ioan Cuza, în anul 1860 l-a găzduit pe domnitorul aflat în drum spre Constantinopol. De altfel, în ceea ce privește elaborarea Legii agrare din 1864, Evanghelie Zappa a fost unul dintre sfetnicii marelui domnitor. Donația făcută de Zappa guvernului român în chiar anul vizitei lui Alexandru Ioan Cuza la Broșteni, s-a materializat după moartea donatorului, în 1871, prin apariția „Dicționarului limbii române”, elaborat de August Treboniu Laurian și Ioan C. Massim, cunoscuți reprezentanți ai curentului latinist.

Preocupările culturale ale lui Zappa sunt ilustrate și prin publicarea unei broșuri, o adevărată raritate în prima jumătate a secolului al XIX-lea în domeniul agrotehnicii, intitulată „Trântorul care se mărginește în cercul României”. Broșura a fost tipărită (în limbile greacă și română) în 1847 la București, în tipografia lui Iosef Kopainig. Zappa a donat 5 000 de galbeni Societății Academice Române, fiind astfel, împreună cu marele său prieten Alexandru Ioan Cuza, principalii donatori ai Academiei Române. Acest fapt a fost confirmat și de membrii fondatori ai acestei înalte instituții, precum Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, C.A. Rosetti, Ioan C. Massim, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, V.A. Urechia sau Timotei Cipariu, care au elogiat în discursurile lor generoasele donații oferite de cei doi iluștri bărbați.

Evanghelie Zappa a donat, de asemenea, diverse sume de bani pentru înzestrarea armatei, pentru învățământ și spitale.

Dar cea mai mare realizare a lui Zappa este legată de reluarea Jocurilor Olimpice antice după mai bine de 14 secole de la interzicerea lor de către împăratul roman Teodosie. În această idee a investit multă energie și cea mai mare parte a averii sale. În anul 1858, a adresat regelui Greciei un memoriu cerând restaurarea Jocurilor Olimpice și în acest scop a donat 600 000 de franci. Din acești bani s-a creat la Atena „Fundatia Olympicelor” și s-au construit mai multe clădiri, cea mai importantă fiind Zappeionul.

Trebuie subliniat faptul că ideea reluării Jocurilor Olimpice a fost lansată de Zappa încă din 1856, la București, cu 7 ani înainte de nașterea baronului Pierre de Coubertain. Prin urmare, Evanghelie Zappa a fost un promotor al Jocurilor Olimpice cu mult înainte de acestuia. Înainte de a muri, Zappa și-a putut vedea visul începând să prindă viață-primele jocuri preolimpice sau panelenice s-au desfășurat în anul 1859 la Atena. După moartea sa, jocurile au fost reluate în anii 1870, 1875, 1888 și 1889.

Din păcate, meritul de a fi inițiat reluarea Jocurilor Olimpice îi este atribuit lui Pierre de Coubertain. Este regretabil că nici măcar lucrările de istorie a olimpiadelor nu îl menționează la locul cuvenit pe marele patriot grec, dar și cetățean român. O fac însă

Zappeionul din Atena, Grecia

Statuia lui Zappa

cetățenii români contemporani precum: Victor Bănciulescu, Mircea Tudoran, Nicolae Postolache, Theodor Roibu. Un singur dicționar enciclopedic românesc îi consacră câteva rânduri-este vorba de „*Dicționarul enciclopedic Cartea Românească*”, apărut în București, în anul 1931. Totuși, în ultimul timp, prin efortul Comitetului Olimpic Român, numele lui Evanghelie Zappa începe să fie cunoscut și în străinătate. În lucrarea sa „*Renașterea Olympiei*”, cercetătorul polonez Wojtech Zamarovský subliniază că, „*meritul principal al organizării acestor Jocuri revine lui Evanghelie Zappa, erou din timpul luptei de eliberare națională, care le-a închinat toate forțele și întreaga sa avere, deloc neglijabilă*”.

Pierre de Coubertain a beneficiat de vremuri mai puțin tulburi, a fost cetățeanul unei mari puteri, Franța, în timp ce Evanghelie Zappa provenea dintr-o zonă frământată de luptele de eliberare ale noilor popoare balcanice de sub stăpânirea otomană. Fără a minimaliza rolul lui Pierre de

Coubertain, nu trebuie să uităm însă întâietatea lui Zappa în reluarea olimpiadelor moderne. Aromân de origine, albanez prin naștere, grec prin educație și român prin

Biserica din Broșteni, unde se află mormintele lui Evanghelie Zappa, Anastasie și Athanasie Zappa (frate, respectiv văr)

cetățenie el a trăit cea mai mare parte a vieții în România.

În ultimii ani de viață, Evanghelie Zappa a fost bolnav. A suferit, se pare, de sindromul Alzheimer. Boala s-a agravat începând cu 1863, când a fost dus de către fratele său la Paris la cei mai buni medici francezi. Aceștia au dat un diagnostic ce nu lăsa nici o speranță de vindecare: atins de demență și paralizie generală. A mai trăit doi ani, până la 19 iunie 1865, când a încetat din viață la conacul său din Broșteni.

În ceea ce îi privește pe romii din localitatea Broșteni a zilelor noastre, majoritatea lucrează în domeniul construcțiilor, fie în țară, fie în străinătate. Copiii merg la școală urmând cursurile Școlii Gimnaziale „*Evanghelie Zappa*” Broșteni (devenită în ianuarie 2012 structură a Școlii Gimnaziale Ion Roată), apoi la liceu și unii, chiar la facultate. Din rândul lor s-au ridicat oameni cu studii, inclusiv superioare, care practică meserii respectabile (profesori, învățători, medici, asistente, etc.). Mulți au gospodării prospere, locuințe frumoase, animale și pământ.

**Prof. Ioan Man
și Prof. George Cîțu**

Mormântul lui Evanghelie Zappa

CRONICA UNOR ALEGERI AMÂNATE. SLOBOZIA 1934

Tradiția orășenească a Sloboziei începe în 1912. În acel an, la 12 mai localitatea intra în rândul comunelor urbane.

După Marea Unire din 1918, organizarea administrației locale s-a realizat, prin mai multe legi. Dintre acestea, cele mai importante au fost: *Legea pentru unificarea administrativă* din 1925¹, *Legea pentru organizarea administrației locale* din 1929² și *Legea administrativă* din 1936.³ Fiecare dintre normele juridice menționate a fost modificată în repetate rânduri, fapt ce a creat dificultăți în funcționarea normală a instituțiilor și a permis manifestarea unor acte incoerente și chiar abuzive la nivel local sau județean.

Perioada anilor 1929-1933, caracterizată de marea criză economică mondială, a fost una dificilă și din punct de vedere social și politic. În România, scena politică a cunoscut fărâmișarea marilor partide, activizarea forțelor extremiste și instabilitatea guvernamentală. În acei ani (1928-1931, 1932-1933), la conducerea statului s-a aflat Partidul Național Țărănesc, care câștigase alegerile parlamentare din 1928 cu 77,76%⁴ din totalul voturilor la nivel de țară, și cu 74,69% în județul Ialomița, cifră ce reprezenta cel mai mare succes electoral obținut de un partid politic din România perioadei interbelice.

Guvernul Iuliu Maniu (1928-1930) a desfășurat o activitate intensă prin care urmarea rezolvarea problemelor țării. Între măsurile legislative propuse de acesta se află și legea administrativă din 1929 prin care erau create șapte circumscripții numite directorate ministeriale locale, care controlau și coordonau activitatea serviciilor statului din cuprinsul lor. Legea avea în vedere sporirea atribuțiilor organelor administrative locale. Pe de altă parte, se menținea funcția de control a Ministerului de Interne, care putea revizui

deciziile luate de consiliile locale sau județene.⁵

Pe baza legii menționate, toate consiliile comunale și județene urmau să fie dizolvate prin decret regal, ca mai tâziu, în decurs de șase luni, să fie organizate alegeri locale. Până la aceste alegeri, conducerea comunei urbane Slobozia era încredințată unei Comisii Interimare numite de Ministerul de Interne.⁶ Aceasta avea în frunte pe V.Gh. Popescu, președinte.⁷

Comisia amintită nu avea atribuții depline în gestionarea treburilor localității. Rolul ei se rezuma la: supravegherea serviciilor administrative și financiare, inspectarea poștelor, a sălilor de spectacole, organizarea târgurilor, măsurile de igienă și salubritate publică, poliția comunală, oficiul de stare civilă.⁸ Alte activități, cum ar fi cele legate de patrimoniul comunei nu intrau în competența acestui organ, astfel încât se poate observa că, temporar, rezolvarea treburilor obștești era limitată.

Documentele din arhive arată că în data de 4 martie 1930 s-au organizat alegeri pe baza noului cod administrativ.⁹ Au fost înscriși în listele electorale 1503 alegători,¹⁰ în timp ce populația totală a Sloboziei era de 5548 de persoane, la care se adăugau 1243 locuitori din Slobozia Nouă și 814 din Bora.¹¹

Au fost aleși 16 membri ai Consiliului Comunal, care împreună cu cei patru consilieri de drept formau organul deliberativ al orașului. Componenta acestuia este aproape aceeași cu cea a fostei Comisii Interimare. Funcția de primar a revenit tot lui V.Gh. Popescu.¹² V.Gh. Popescu a fost avocat, fiu

⁵ *Ibidem*, nr. 170 din 3 august 1929.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Din comisie mai făceau parte: Marinache A. Neagu, Ion Prodănescu, Mitea Decu, Rusen Ionescu, Toma A. Zaharia și Vișan Parotă. S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Slobozia*, Dosar nr. 368/1930, fila 41.

⁸ *Ibidem*, Dosar nr. 324/1927, fila 138.

⁹ *Ibidem*, Dosar nr. 379/1930, fila 1.

¹⁰ *Idem*, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 24/1929, fila 120.

¹¹ *Ibidem*, Dosar nr. 2/1933, fila 5.

¹² Consiliul Comunal cuprindea pe: V.Gh. Popescu, Elena Pantelimon, N. Dănilă, I. Prodănescu, Marinache A. Neagu,

¹ „*Monitorul Oficial al României*”, nr. 128 din 14 iunie 1915.

² *Ibidem*, nr. 170 din 3 august 1929.

³ *Ibidem*, nr. 73 din 27 martie 1936.

⁴ *Ibidem*, nr. 283 din 19 decembrie 1928.

de țărani din satul Pribegi. A candidat pentru Parlament în 1931, 1933 și 1937. Se bucura de apreciere printre țărâniști:

„A servit interesele țăranilor cu dreptate și cu cinste. Pentru sfaturile lui înțelepte și adâncă înțelegere a lucrurilor a fost numit «Nestorul»”.¹³

Consiliul ales în martie 1930 s-a întrunit abia la 10 august 1930, doar pentru o scurtă perioadă de timp căci la 14 iulie 1931, acesta a fost dizolvat prin decizia Ministerului de Interne și înlocuit cu o Comisie Interimară alcătuită din cinci membri și prezidată de Al. Ghițescu.¹⁴

Noile alegeri locale urmau să se organizeze în termen de 10 luni.

Schimbarea conducerii slobozene poate fi pusă în legătură și cu eșecul guvernării național-țăraniste, care în 1931 a pierdut alegerile parlamentare în favoarea Uniunii Naționale Liberale.¹⁵

Legea organizării administrației locale, din 1929 a fost modificată de șapte ori, uneori, prin reglementări contradictorii. Așa se explică dese schimbări la nivelul conducerii comunei urbane Slobozia. În 1932, Comisia Interimară a fost înlocuită cu alta, condusă mai întâi de V.Gh. Popescu, iar mai târziu de I.I.Tenie.¹⁶ Motivul dizolvării era formulat astfel: „de la instalare și până la această dată a dat dovadă de completă neglijență și dezinteresare de interesele și gospodărirea comunală, neaducând nicio îmbunătățire atât interior cât și în exterior comunei respective.”¹⁷

Componența acesteia nu diferea prea mult față de cea anterioară.¹⁸

Durata respectivei comisii a fost scurtă. În iulie 1932 își începea activitatea o nouă comisie, în care Ion Ionescu Tenie era înlocuit la conducere de C.M Copoiu, restul membrilor fiind aceiași, cu o singură excepție (apare Radu Silivestru în locul lui Rusen Ionescu).¹⁹

În 1932, conducerea centrală a stabilit că toate deciziile de dizolvare a Consiliilor Comunale date anterior modificărilor din 1931 se vor anula, urmând a fi repuse în funcțiune organele alese în 1930.²⁰ De asemenea, se mai amânau cu trei luni alegerile locale.²¹

Membrii respectivului consiliu nu s-au întrunit niciodată în numărul cerut de lege, deși au fost făcute mai multe convocări. Astfel, la șase luni de la repunerea în drepturi, acesta nu desfășurase nicio ședință. În consecință, prin decizia Prefecturii Ialomița, consilierii au fost amendați cu câte 500 de lei²² iar în 1933 consiliul a fost dizolvat.²³ Comisia Interimară național-țăranistă instalată cu acel prilej a fost condusă de C.M.Copoiu.²⁴ Pentru activitate defectuoasă, prefectul liberal al județului, N. Popescu-Băleni, a decis înlocuirea ei în scurt timp cu alta, condusă de I. Andreescu.²⁵

În anul 1933, au fost dizolvate numeroase consilii comunale din județ pentru dezinteres față de treburile obștești. Mulți consilieri comunali au demisionat neacceptând să conlucreze cu guvernul liberal, de vreme ce ei fuseseră aleși pe listele național-țăranistilor. Asemenea situații s-au întâlnit în: Urziceni, Țândărei, Munteni-Buzău, Sărățeni, Piuța Petrii, Traian,

Toma Zaharia, Mitea Decu, Al.C. Popilian, Titu Teodorescu, Al. Șișu, R. Silivestru, ec. Gh. Sachelarie, C. Copoiu, R. Troacă, Al. Stăncescu, V. Parotă, Gh. Dumitrescu, Al. Ghițescu, P. Georgescu, Tudor Teodorescu, St. Mărgărit, Aurel Atanasiu, Șt. Poșa. *Ibidem*.

¹³ „Țăranul”, XIV, nr. 8/1934.

¹⁴ Componența comisiei era următoarea: Al. Ghițescu, Ilie D. Petrescu, N. Stănescu, Tudor Răducanu și Mitea Decu. *Idem*, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 438/1934, fila 83.

¹⁵ „Monitorul Oficial al României”, nr. 131/10 iunie 1931.

¹⁶ *Idem*, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 37/1932, fila 192.

¹⁷ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 37/1932, fila 99.

¹⁸ Apare Radu Silivestru în locul lui Rusen Ionescu.

¹⁹ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 2/1932, fila 163.

²⁰ „Monitorul Oficial al României”, nr. 221/22 septembrie 1932.

²¹ *Ibidem*.

²² S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 54/1933, fila 86.

²³ *Idem*, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 39/1933, fila 6.

²⁴ Comisia cuprindea pe: C.M. Copoiu, R. Silivestru, Marinache Neagu, Toma Zaharia și Vișan Parotă. *Ibidem*.

²⁵ Comisia era alcătuită din: I. Andreescu, I. Dinescu, Luca Cristescu, Spiridon Goșman, Dobrin Iancu, Aurel Atanasiu, Nicu Petrescu, Marinache Zaharia, Radu Troacă. *Idem*, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 42/1933, fila 38.

Miloșești, Bucu, Ograda, Hagieni, Albești, Nicoleşti, Grivița, Perieți, Ciochina, Bora, Cocora, Smirna, Marsilieni, Căzănești.²⁶

Luptele politice au fost aprige în 1933, an de alegeri parlamentare. Presa locală face referiri la presiunile administrației centrale:

„Pentru răpirea demisiilor consilierilor comunali s-au întrebuițat peste tot cele mai grozave măsuri: amenințări, înscenarea a diferite fapte compromițătoare, violarea domiciliului chiar în timpul nopții, arestarea și purtarea lor din post în post pe distanțe de sute de kilometri”²⁷

Interimatul în administrarea Sloboziei s-a prelungit. Alegerile comunale prevăzute pentru luna mai 1933 au fost amânate de mai multe ori. Printre motive s-au aflat: coincidența cu alegerile pentru Camera de Comerț și Industrie, lipsa fondurilor, o epidemie.²⁸

La 29 iunie 1934 au avut loc alegeri administrative la Slobozia. S-au depus două liste: una a Partidului Național Liberal²⁹ și alta a Partidului Național Țărănesc.³⁰

Alegerile au fost câștigate de liberali. Conducerea orașului cuprindea și consilieri de drept.³¹ Amânată de mai multe ori, instalarea noului consiliu a avut loc la 23 septembrie 1934. Ședința a fost prezidată de decanul de vârstă, Năstase R. Hoinaru.

Ion Andreescu a fost ales primar, iar Luca Cristescu, ajutor de primar.³²

²⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 44/1933 și Dosar nr. 45/1933, *passim*.

²⁷ „Țăranul”, XIV, nr. 1-4/februarie 1934.

²⁸ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 54/1933, *passim*.

²⁹ Lista liberalilor cuprindea pe: I. Andreescu, T.V. Dinescu, Luca Cristescu, Aurel Atanasiu, Dobrin Iancu, Spiridon Goșman, I.T. Botea, Tase Alexe, T.Răducan, Al.Petrescu, N.Nedelcu, Ghiță T. Alexe, Ilie R. Andrei, Păun Șerbănescu, N. Petrescu, Năstase R. Hoinaru, Stan T. Mircea, Gh.G. Variolopol. *Ibidem*, Dosar nr. 71/1934, fila 329.

³⁰ Candidații țărăniști erau: V.Gh. Popescu, Luca Gheorghe, Iulian C. Copoiu, Marinache Neagu, Oin Ioenscu Tenie, Gh. Lemnaru, C.Gh. Ștefan, I.St. Savu, Berteanu V. Stancu, D. Raicu, Gh. Durlan, I. Mocanu, I.R. Zaharia, Marin R. Troacă, Dinu T. Mihalache, Radu Silivestru. *Ibidem*.

³¹ Consilierii de drept au fost: Eugenia Vladimirescu, directoarea Școlii de Comerț, Gh. Luca, directorul Școlii Primare Mixte, Grigore Iosub, preot econom, Aurel Alexe, veterinar, V. Gh. Popescu, fost primar, I. Pantelimon, medicul Spitalului Orașenesc, Tănase V. Stanciu, primarul comunei Slobozia Nouă. *Ibidem*, Dosar nr. 88/1935, filele 34 și 43.

³² *Ibidem*, fila 371.

Consilierii au depus jurământul de credință:

„Jur credință regelui Carol al II-lea. Jur să respect Constituțiunea și legile țării. Jur să-mi îndeplinesc cu onoare și credință funcțiunea ce-mi este încredințată și să păstrez secretele serviciului. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”³³

Preoții și alte persoane care nu puteau jura citeau public o declarație în care cuvântul „Jur” era înlocuit cu expresia „Declar pe onoare și Constituțiune!”³⁴

Consiliul Comunal a fost nevoit să refacă alegerea primarului și a ajutorului acestuia, invalidată de Comitetul Local de Revizuire București pentru nerespectarea procedurilor. Au fost aleși tot I. Andreescu-primar și Luca Cristescu-ajutor de primar.³⁵ Ioan Andreescu a fost avocat. În 1934 a candidat pentru Adunarea Deputaților, în 1926 din partea Partidului Național Liberal (I.Gh. Duca).

Consiliul și-a păstrat componența menționată pentru câțiva ani, până în 1937 inclusiv.³⁶

Concluzii

Legislația administrativă a perioadei analizate a fost schimbătoare și a permis dese schimbări la nivelul conducerii comunei urbane Slobozia, așa încât treburile localității s-au aflat mai tot timpul sub semnul provizoratului.

Au avut loc două alegeri locale, în 1930, câștigate de țărăniști, și în 1934 câștigate de liberali. Alegerile din 1934 au fost proiectate pentru anul 1932. Dificultățile financiare, tensiunile politice ale perioadei, incoerența normelor legislative au impus numeroase amânări.

Au funcționat două Consilii Comunale. Cel ales în 1930 a avut o durată de câteva luni și a cunoscut două dizolvări.

Consiliul constituit în 1934 a funcționat câțiva ani, ceea ce arată că perioada

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Idem*, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 452/1935, fila 362.

³⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 485/1937, fila 3 și Dosar nr. 486/1937, fila 305.

de instabilitate politică și de criză economică fusese depășită.

În perioada 1929-1934, Slobozia a fost condusă de opt comisii interimare și a avut cinci primari: V.Gh. Popescu (1930, 1932), C.M. Copoiu (1929, 1932), I. Andreescu (1933, 1934), Al. Ghițescu (1931), I. Ionescu Tenie (1932).

Aceste personalități ale orașului aparțineau Partidului Național Țărănesc, cu excepția lui I. Andreescu, care era membru al Partidului Național Liberal. Se aflau, majoritatea printre cei mai bogați comercianți ai localității.

Funcționarea administrației locale slobozene ilustrează limitele democrației interbelice românești: abuzurile administrației centrale și județene, subiectivismul, rivalitatea între partide, inconsecvența legislativă.

Prof. Emilia Vlad ✉

Bibliografie

- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 24/1929.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 2/1933.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 39/1933.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 42/1933.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Prefectura Județului Ialomița*, Dosar nr. 44/1933 și Dosar nr. 45/1933.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 2/1932.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 37/1932.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 54/1933.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 71/1934.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Pretura Plășii Slobozia*, Dosar nr. 88/1935.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 324/1927.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 368/1930.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 379/1930.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 438/1934.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar nr. 452/1935.

✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Orașului Slobozia*, Dosar 485/1937 și Dosar nr. 486/1937.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 128 din 14 iunie 1915.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 283 din 19 decembrie 1928.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 170 din 3 august 1929.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 131/10 iunie 1931.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 221/22 septembrie 1932.

✓ „Monitorul Oficial al României”, nr. 73 din 27 martie 1936.

✓ „Țăranul”, XIV, nr. 1-4/februarie 1934.

✓ „Țăranul”, XIV, nr. 8/1934.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL FETEȘTEAN ÎN TIMPUL „ARMATEI ALBE A M.S.R. CAROL II”

Perioada în care România Mare a fost condusă de Regele Carol II este cunoscută drept una dintre cele mai controversate perioade din istoria națională, la baza acestei concluzii stând multe dintre acțiunile și activitățile monarhului.

În studiul de față, dorim să oglindim aspecte ale acestei perioade analizând o serie de documente școlare sau de arhivă, de la actuala Școală „Radu Vodă” din Fetești (inclusiv fosta Școală Nr. 4 Fetești, astăzi unită cu Școala „Radu Vodă”).

În perioada lui Carol II, se știe că, una dintre instituțiile create, în timp, de către acesta a avut un rol major în educarea și influențarea elevilor și tinerilor, dar și în coordonarea activităților cadrelor didactice. Ne referim la Straja Țării.

Până la apariția sa, trebuie să nu uităm că, la 9 mai 1934 se înființează Oficiul de Educație a Tineretului Român (O.E.T.R.), care va sta la baza viitoarei Străji. Prin Înalțul Decret-Lege nr. 3424 din 7 octombrie 1937, O.E.T.R. devine Straja Țării, o instituție autonomă. Prin prevederile Legii (Decret lege nr. 3424/1937, M.O. nr. 233 din 8 oct. 1937) și (Decretul Regal nr. 4078/3 dec. 1938, M.O. nr. 292/15 dec. 1938), Straja își subordona toate asociațiile de tineri și tinere, asociațiile sportive, organizațiile de cercetași ș.a. și se reglementau și detaliile de organizare și funcționare a „armatei albe a M.S.R. Carol II”¹-Straja Țării.

Vom începe analiza unor surse istorice, gândindu-ne la un document din anul 1937, semnat cu sigla O.E.T.R.-Straja Țării-Stolul Școlii Primare C.F.R. Fetești (**imaginea de mai sus**).

Din cuprinsul acestuia aflăm că, „în ziua de 23 Maiu 1937 a.m. va avea loc solemnitatea sfințirii și ridicării Pavilionului

Național al Stolului de străjeri, la Școala prim. C.F.R. din gara Fetești”².

Într-o înștiințare trimisă de Primăria Fetești către Școala Primară Nr. 1 (6 iunie 1937), regăsim notat: „în conformitate cu Înalta hotărâre a M.S. Regelui Carol II, tineretul școlar, membrii tuturor organizațiilor O.E.T.R., străjeri, cercetași și premilitari vor participa în mod obligatoriu la marea manifestație a zilei de 8 Iunie a.c.”³ (data Restaurației Carliste).

Tot la O.E.T.R. face trimitere și un document, anterior celor precedente, trimis de Revizoratul Școlar către unitățile de învățământ. În acesta se consemnează indicațiile Ministerului Educației de a recomanda „lucrarea intitulată „Omul de Nădejde” (...), întocmită de d-l general de divizie în rezervă, I. Manolescu secretar general al O.E.T.R.”⁴.

O serie de documente școlare, regăsite în arhiva actualei Școli Gimnaziale „Radu Vodă” din Fetești, ne dezvăluie mai multe informații care pot întregi imaginea învățământului din acea perioadă, dar și imaginea învățământului ialomițean.

Se știe că ținuta și uniforma, în acea vreme, reprezentau un aspect pe care se punea accent foarte mare. Într-o circulară a Asociației Învățătorilor din Ialomița, No. 67/25 iulie 1939, adresată școlii, se aducea la cunoștință desfășurarea unui congres la Sibiu, unde toți cei prezenți vor participa la defilare. La punctul doi al circularii se specifica: „Toți participanții la congres sunt obligați să ia parte la defilare, ce va avea loc în ziua de 8 Sept., înainte de ședința festivă, în unul dintre următoarele costume: național pentru colegele neștrăjerițe, de comandant străjer, sau în haină neagră și cu bască albă de

¹ I. Ardeleanu, *Pagina Străjeriei-Întâia aniversare*, în *Școala noastră*, Anul XVII, Nr. 2-3, Zalău, p. 69.

² Copie document Nr. 18/1937, Stolul Școlii Primare C.F.R. Fetești.

³ Copie adresa Nr. 910/6 iunie 1937, Primăria Fetești.

⁴ Copie adresa Nr. 1634/22 martie 1937, Revizoratul Școlar Ialomița.

străjer.’’⁵ Alăturat s-a trimis și un program al congresului, din acesta reiese faptul că, fiecare congresist va purta „costum național, bărbătesc și femeiesc specific regiunii, uniforma de comandant străjer reglementată, costum negru pentru bărbați’’,⁶ „toți ceilalți în costume negre vor purta în mod obligatoriu basca alba de străjer’’.⁷ Tot de la indicațiile ce priveau ținuta, mai aflăm: „Colegele învățătoare pot participa numai cu uniforma de comandante străjere, cu bască, sau în costum național. Nu se admite sub nici un cuvânt pentru colegele învățătoare alt port.’’⁸

Există și alte documente care fac trimitere la ținută. Astfel, Revizoratul Școlar Ialomița înștiința pe domnul director că, Ordinul Minist. Ed. Naț. No. 85 848/1939 specifică: „începând din anul școlar viitor, toate școlile străjerești vor avea uniforma străjerească obligatoriu’’.⁹

Dintr-o adresă trimisă de Straja Țării, Legiunea Ialomița, Cohorta Fetești, către domnul director al școlii, surprindem că, în data de 18 iunie 1939, cu ocazia unei ședințe a Cercului Cultural Fetești trebuia să se țină cont ca „Dⁱⁱⁱ comandanți străjeri vor veni îmbrăcați în uniformă.’’¹⁰ Finalul amintea direcțiunii și că, „nu este exclus ca, la ședință, să participe și personal de control.’’¹¹

Dacă ținuta devenise o normalitate în această perioadă, organizarea specifică instituției, o regăsim încă de la începutul cursurilor anului școlar. Condica de prezență a anului școlar 1939-1940, în data de 9 septembrie, sâmbătă, consemnează și

„ridicarea pavilionului național’’,¹² un alt aspect de bază al oricărui program străjeresc.

Atât ridicarea, cât și coborârea/„scoborârea’’ pavilionului național, reprezenta un moment prezent în cadrul oricărui program străjeresc, fapt consemnat de mai multe documente.

Comandantul Stolului Școlii Primare No. 2 din Cocargeaua-Ialomița (astăzi,

comuna Borcea din Județul Călărași), îl invita pe domnul director, Vasile Stănescu (adresa No. 10/20 martie 1938), să participe „în ziua de 25 martie a.c.’’, de Buna Vestire, la „ceremonialul pentru prima înălțare a pavilionului național pe catarg și sfințirea troiței ce am înălțat’’,¹³ (imaginea de mai sus).

Școala Mixtă No. 3 din Fetești adresa pe 18 mai 1938 o invitație asemănătoare. Adresa semnată de directorul școlii, dar și de comandantul stolului școlii consemnează: „Vă rugăm să binevoiți a ne onora cu prezența D^v la serbarea ridicării Pavilionului Național, care se va face în ziua de 21 Mai c., Sf. Constantin și Elena, în curtea școlii.’’¹⁴ Pe verso era scris și programul (debuta la 9³⁰-1. Revista; 2. Raportul; 3. Sfințirea Pavilionului și Troiței; 4. Ridicarea Pavilionului; 5. Tatăl Nostru; 6. Investirea străjerilor; 7. Deviza; 8. Cuvântul comandantului stolului; 9. Imnul nostru; 10. Cuvântul delegatului legiunii; 11. Exerciții gimnastice și dansuri; 12. Defilarea la ora 20, șezătoare străjerească la foc)¹⁵.

În iunie 1939, într-o invitație asemănătoare cu precedenta, semnată de această dată de directorul și comandantul stolului Școlii Primare No. 2 din Fetești, regăsim notat: „avem onoarea de a vă face cunoscut că în ziua de 29 Iunie ora 10 a.m. se

⁵ Copie circulara Nr. 67/25 iulie 1939, Asociația Învățătorilor din Județul Ialomița.

⁶ Ibidem.

⁷ Copie circulara Nr. 67/25 iulie 1939, Asociația Învățătorilor din Județul Ialomița.

⁸ Ibidem.

⁹ Copie adresa Nr. 4535/22 mai 1939, Revizoratul Școlar Ialomița.

¹⁰ Copie document Nr. 35/1939, Legiunea Ialomița-Cohorta Fetești.

¹¹ Ibidem.

¹² Condica de prezență, anul școlar 1939-1940, Școala Nr. 1 Fetești.

¹³ Copie document Nr. 10/20 martie 1938, Stolul Școlii Primare No. 2, Cocargeaua-Ialomița.

¹⁴ Copie adresa Nr. 81/18 mai 1938, Școala Mixtă Nr. 3 Fetești.

¹⁵ Ibidem.

va face-la această școală-sfințirea Pavilionului Național și a troiței acestui stol.”¹⁶ Această troiță în perioada comunistă a fost distrusă, ulterior, în anul 1996, familia unui fost elev al acestei școli, Arh. Vasile Neagu, pe același loc a ridicat și sfințit o nouă troiță, actuala troiță din curtea Școlii „Mihai Viteazul”-Corp C din Fetești.

O altă informație poate fi surprinsă și în condica de prezență a Școlii Nr. 1, din anul școlar 1939-1940. Pe 16 octombrie 1939, luni, se va consemna: „aniversarea nașterii M.S. Regelui Carol II”, „solemnitatea ridicării Pavilionului Național” și „manifestații cu caracter străjeresc”.¹⁷

Investirea străjerilor reprezenta un moment important pentru organizarea Străjii Țării după anul 1937. În condica de prezență a aceluiși an școlar 1939-1940, găsim notat pe 12 mai, duminică, „Programul investirea și legământul străjerilor. Ridicarea pavilionului -raport, serviciul divin și cuvântul preotului, Investirea și legământul-cuvântul comandantului, Programul artistic și Coborârea pavilionului”.¹⁸

În perioada în care, în România, a activat Straja Țării cadrele didactice și elevii parcurgeau un program străjeresc, de obicei sâmbăta. În anul școlar 1939-1940, în aceeași condică de prezență, amintită mai sus, apar menționate o serie de programe străjerești. Programul străjeresc din data de 25 mai 1940 cuprindea: „ora 8-Adunarea în careu; 15’-Exerciții de înviorare; 15’-Inspeția ținutei și a curățeniei; 25’-Educație sufletească; 60’-Om de gospodărie; 10’-Repaos; 30’-Exerciții pentru defilare; 50’ Pregătirea programului pentru 8 Iunie; 10’-Repaos; 25’-Școala șefilor de cuib și Ceremonialul coborării pavilionului.”¹⁹ (imaginea din partea dreaptă).

Activitățile difereau, se putea desfășura colectarea plantelor medicinale, a legumelor, a unor materiale reciclabile. Se desfășurau activități de educație fizică,

muzică, dansuri naționale, axate pe alte tradiții și obiceiuri, prim ajutor, marșuri, defilări, întâlniri pe grupe, centurii, cuiburi și stol etc. Programul putea dura 4 ore sau mai mult.

Atenția acordată bunei desfășurări a acestor programe este evidentă în mai multe documente. În acest sens, putem menționa o înștiințare a Revizoratului Școlar care amintea conducerii unității de învățământ, pe 2 mai 1938, că „întreg corpul didactic este obligat de a da consensul, de a ajuta și a se încadra în executarea programului străjeresc conceput de Straja Țării și aplicat prin îngrijirea și dispunerea comandanților străjeri.”²⁰

Școala românească susținea prin diferite moduri veniturile Străjii Țării. Și în acest sens, mai multe documente școlare adresate unităților de învățământ, fie de Revizoratul Școlar, fie de Legiunea de Străjeri Ialomița, surprind acest aspect. Revizoratul

08	Adunarea în careu.		
15'	Exerciții de înviorare.		
15'	Inspeția ținutei și a curățeniei.		
25'	Educația sufletească.		
60'	Om de gospodărie.		
10'	Repaos.		
30'	Exerciții pentru defilare.		
50'	Pregătirea programului pentru 8 Iunie.		
10'	Repaos.		
25'	Școala șefilor de cuib.		
10'	Ceremonialul coborării pavilionului.		

Școlar prin adresa No. 3872/5 mai 1938 înștiința școlile ialomițene că prin adresa No. 3701 „Comandantul Străjii Țării roagă direcțiile școlilor de toate categoriile abonate din oficiu la publicațiile străjerești/Buletinul „Străjii Țării”, revista „Straja” și „Cuibul nostru” precum și cele abonate prin cereri individuale, să trimită neîntârziat pe adresa Direcției Publicațiilor și

¹⁶ Copie adresa Nr. 224/iunie 1939, Stolul Școlii Primare Nr. 2 Fetești.

¹⁷ Condica de prezență, anul școlar 1939-1940, Școala Nr. 1 Fetești.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Copie adresa nr. 3733/2 mai 1938, Revizoratul Școlar Ialomița.

*Difuzării București, Cal. Victoriei, No. 52 costul abonamentelor în restanță.*²¹

Tot Revizoratul Școlar, pe 12 octombrie 1938, îndemna școlile să țină cont că, „în conformitate cu noua programă analitică, toate școalele prim. străjerite (...) sunt obligate ca joia, să execute program străjeresc. Pentru ca acest program să fie și mai bine efectuat sunteți obligat să abonați școala la buletinul „Străjii Țării”, care vă inițiază și vă ține la curent cu tot ce este nou în străjerie.”²²

Aceeași instituție amintea printr-un document, din 4 mai 1939 că, „sunteți obligați să vărsați stolurilor străjerești din acea comună subvențiile prevăzute în bugetul comitetului școlar pentru stolurile școlare sub luare de chitanță oficială. Actele justificative pentru întrebuițarea sumelor se vor păstra la stol și vor fi verificate la timp de Straja Țării prin organele sale.”²³

Legiunea de Străjeri Ialomița trimitea, pe 21 iulie 1939, în semn de mulțumire o adresă către direcțiunea școlii (imaginea de mai jos) prin care înștiința că, „se trimite alăturat recipisa nr. 32 în valoare de 100 lei reprezentând contribuția Dvs. la fondurile de tabără ale Legiunii.”²⁴

În legătură cu activitățile extrașcolare sau serbările, alte documente fac mai multe referiri.

Astfel, în *Buletinul Inspectoratului Școlar al Ținutului Mării, Constanța*, ne este prezentată circulara No. 6153/ 1939 adresată direcțiunilor „școalelor primare și grădinelor de copii”. Din aceasta aflăm: „vă facem cunoscut, că Ministerul cu ordinul No. 55.329/1939 aprobă, ca formațiile Gărzii Naționale F.R.N. să poată folosi sălile de clasă, pentru adunările periodice, numai când nu sunt ore de clasă sau când nu sunt serbări școlare sau străjerești. Frontul Renașterii Naționale va avea însă grija de a lăsa totdeauna sălile curate.”²⁵ Din aceeași publicație aflăm și că, „Ministerul Educației Naționale cu ordinul No. 64.116/1939 a dispus, ca serbarea ZILEI APELOR (...) să se țină anul acesta în ziua de Duminecă, 25 Iunie”, organizarea serbării se va face și cu sprijinul Străjii Țării.”²⁶

Pe 26 martie 1939, Comandantul Subcentrului P.P. Fetești trimitea o cerere către Școala primară Nr. 1 Fetești (imaginea din centrul paginii) prin care anunța că: „Joi 30 Martie c. urmează să se sădească 10000 salcâmi pe islazul Comunei lângă Ferma Fetești.”²⁷ Din acest motiv se cerea ca „pentru a da tot fastul convenit acestui eveniment important pentru localitatea noastră, vă rog să prezentați un program sărbătoresc, pentru serbarea care se va desfășura pe locul sădirii. Străjerii vor fi pe câmp lângă Ferma Fetești, Joi 30 Martie ora 8, cu cele necesare sădirii copacilor.”²⁸

Există și alte dovezi concludente, astfel, Revizorul Școlar, în vederea sărbătoririi Zilei de 1 Decembrie 1938, cerea sprijinul școlilor din Ialomița. Acesta menționa să se organizeze „de către Directorii din localitate o mare serbare”.²⁹

²¹ Copie adresa Nr. 3872/5 mai 1938, Revizoratul Școlar Ialomița.

²² Copie adresa Nr. 7644/12 octombrie 1938, Revizoratul Școlar Ialomița.

²³ Copie adresa Nr. 4073/4 mai 1939, Revizoratul Școlar Ialomița.

²⁴ Copie adresa Nr. 1307/21 iulie 1939, Legiunea de Străjeri Ialomița, Călărași.

²⁵ *Buletinul Inspectoratului Școlar al Ținutului Mării, Constanța*, Anul I, Nr. 8-9, p. 4-5.

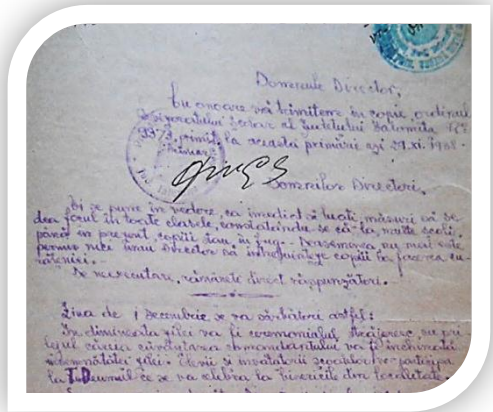
²⁶ *Ibidem*, p. 8.

²⁷ Copie adresa Nr. 196/26 martie 1939, Subcentrul P.P. Fetești.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Copie adresa Nr. 9373/29 noiembrie 1939, Revizoratul Școlar Ialomița.

„În dimineața zilei va fi ceremonialul străjeresc, cu prilejul căreia cuvântarea comandantului va fi închinată însemnătății zilei.”³⁰ (imaginea de mai jos).

Rămânând în sfera aceluiași eveniment, un an mai târziu, în conдика de prezență a Școlii primare Nr. 1, din anul școlar 1939-1940, regăsim notate următoarele informații: „1 Decembrie-Aniversarea unirii Ardealului. Ora 9-Adunarea, Ceremonialul ridicării Pavilionului Național, Cuvântul Comandantului: „1 Decembrie în viața statului”, Defilarea; Ora 11-Te.Deum; După amiază-Șezătoare străjerească cu program adecvat zilei”³¹

Activitatea corpului de cadre didactice era subordonat și supus controlului Străjii Țării. Și din acest punct de vedere documentele sunt evidente. O serie de adrese, dar și procese verbale încheiate cu ocazia unor inspecții școlare consemnează dovezi în sprijinul afirmației făcute.

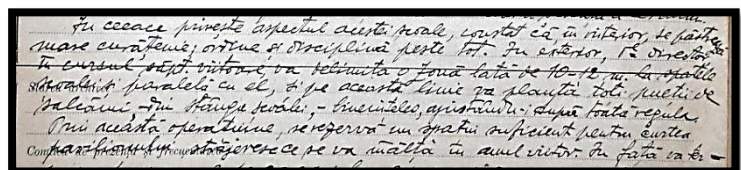
Pe 24 noiembrie 1938, se trimitea către Revizoratul Școlar o cerere prin care se dorea aprobarea prezenței unui învățător la Straja Țării-București în vederea participării la cursurile de inițiere străjerească.³² Într-un proces verbal din registrul de inspecții al

Școlii primare mixtă Nr. 1 Fetești, din data de 16 martie 1939, subvizorul școlar consemna: „învățătorii din Plasa Fetești fiind convocați de către D^l Comandant al Legiunii de Străjeri Ialomița (...) după epuizarea programului străjeresc, am centralizat datele statistice privitoare la situația sanitară din plasa Fetești”³³

Într-o dare de seamă referitoare la situația școlii, trimisă către Inspectoratul Școlar, direcțiunea școlii oferea detalii și despre aspectul curții. „Școala este bine împrejmuită cu grădina școlară, plantată cu pomi fructiferi, careu de exerciții, troiță și catarg pentru Pavilionul Național.”³⁴

O imagine asemănătoare ne prezintă și procesul verbal consemnat în august 1940 în registrul de inspecții. Domnul Inspector General nota: „De la poartă te întâmpină frumoasa alee, cu troița și pavilionul național în stânga.”³⁵

Dintr-un alt proces verbal scris în registrul de inspecții al Școlii primare din Feteștii-Noi (fosta Școală Nr. 4-cartier Vlașca), datat din 10 aprilie 1938, încheiat cu ocazia unui cerc metodic (imaginea de mai jos), aflăm că domnul subvizor școlar îl îndeamnă pe directorul școlii, învățător Sebastian Cristea, ca „în cursul săptămânii viitoare” să delimiteze „o zonă lată de 10-12 m la spatele școlii paralelă cu el, și pe această linie va planta toți pueții de salcâmi,

din stânga școlii, bineînțeleș ajustându-i după toată regula. Prin această operațiune se rezervă un spațiu suficient pentru curtea pavilionului străjeresc ce se va înălța în anul viitor.”³⁶ Pe 13 martie 1939, la aceeași

³⁰ Copie adresa Nr. 9373/29 noiembrie 1939, Revizoratul Școlar Ialomița.

³¹ Conдика de prezență, anul școlar 1939-1940, Școala Nr. 1 Fetești.

³² Copie adresa Nr. 42/24 noiembrie 1938, Școala Primară Mixtă Nr. 1 Fetești.

³³ S.J.A.N. Ialomița, Fond Școala Generală Nr. 1 Fetești, Dosar 6/1919-1941, vol. 1, f. 82 f.

³⁴ Copie adresa Nr. 260/1 iulie 1939, Școala Primară Mixtă Nr. 1 Fetești.

³⁵ S.J.A.N. Ialomița, Fond Școala Generală Nr. 1 Fetești, Dosar 6/1919-1941, vol. 1, f. 92 f.-v.

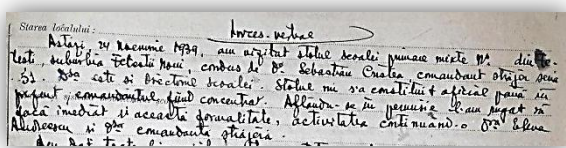
³⁶ Copie proces verbal din 10 aprilie 1938, Registrul de inspecții al Școlii Primare Feteștii Noi.

școală, într-un alt proces verbal, în registrul de inspecții, referitor la activitatea elevilor, se nota: „Elevii sunt curioși și vioi. Cunosc cântece străjerești.”³⁷ Un alt document era consemnat în același registru, în octombrie 1939. Acesta făcea trimitere și la D^{na} învățătoare Andreescu care „este comandantă străjeră și conduce cu pricepere activitatea străjerească”³⁸.

Pe 24 noiembrie 1939, la aceeași unitate de învățământ, Comandantul Legiunii Ialomița încheia un proces verbal cu cele constatate. Așadar, aflăm că, a „vizitat stolul școlii (...) condus de D^l Sebastian Cristea, comandant strajă seria '51'”.³⁹ Același proces verbal menționează și faptul că: „stolul nu s-a constituit oficial până-n prezent comandantul fiind concentrat. Aflându-se în permisie l-am rugat să facă imediat și această formalitate ...”⁴⁰ (imaginea de mai jos).

Această perioadă în care Regele Carol II și Straja Țării controla statul printr-un regim politic autoritar a avut și meritul de a implementa reguli, respectarea acestora, precum și ordinea și disciplina.

Pe lângă multele aspecte negative, pe care istoria le reține din acești ani, dorim să încheiem această scurtă incursiune în seria de izvoare istorice care ne ajută la o întregire a imaginii monarhiei în prima jumătate a

secolului al XX-lea, prin cuvintele consemnate de Inspectorul General în procesul verbal încheiat în data de 4 august 1940, cu privire la cele constatate la Școala Nr. 1 din Fetești, o dovadă a calităților pe care trebuie să le aibă un cadru didactic sau un adevărat „gospodar” (lucruri care vor

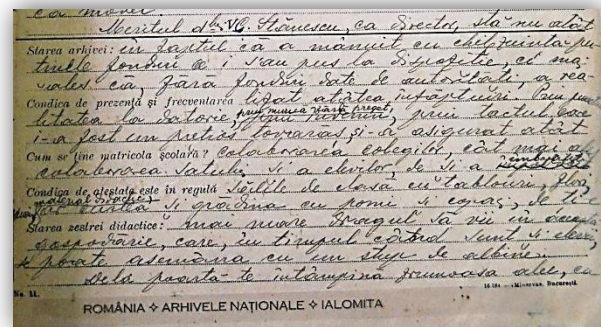
³⁷ Copie proces verbal din 13 martie 1939, Registrul de inspecții al Școlii Primare Feteștii Noi.

³⁸ Copie proces verbal din 13 octombrie 1939, Registrul de inspecții al Școlii Primare Feteștii Noi.

³⁹ Copie proces verbal din 24 noiembrie 1939, Registrul de inspecții al Școlii Primare Feteștii Noi.

⁴⁰ Ibidem.

dăinui și vor ieși în evidență, indiferent de regimul politic în care trăiește ființa rațională care le posedă).

„Meritul d^{lui} VC. Stănescu, ca director, stă nu atât în faptul că a mânuit cu chibzuință puținele fonduri ce i s’au pus la dispoziție, ci mai ales că, fără fonduri date de autorități, a realizat atâtea înfăptuiri. Prin punctualitatea la datorie, prin muncă fără preget, prin tactul care i-a fost un prețios tovarăș și-a asigurat atât colaborarea colegilor, cât mai ales colaborarea satului și a elevilor, de și-a îmbogățit sălile de clasă cu tablouri, flori, prin material didactic și grădina cu pomi și copaci, de și-e mai mare dragul să vii în această gospodărie, care, în timpul când sunt și elevii, se poate asemăna cu un stup de albine.”⁴¹ (imaginea de mai sus).

Prof. Viorel Dobrescu

Bibliografie

- ✓ Ardeleanu, I., Pagina Străjeriei-Întâia aniversare, în Școala noastră, Anul XVII, Nr. 2-3, Zalău, p. 69-75.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, Fond Școala generală nr. 1 Fetești, Dosar 6/1919-1941, vol. 1.
- ✓ Buletinul Inspectoratului Școlar al Ținutului Mării, Constanța, Anul 1, Nr. 8-9.
- ✓ Copii documente din Arhiva Școlii „Radu Vodă” Fetești.

⁴¹ S.J.A.N. Ialomița, Fond Școala Generală Nr. 1 Fetești, Dosar 6/, f. 92 f.

UN IALOMIȚEAN ÎN RĂZBOIUL DIN EST

Iamandi Constantin s-a născut în anul 1908, în satul Buda, comuna Cislău, județul Buzău. El făcea parte dintr-o familie numeroasă cu 10 copii, iar la vârsta de 12-13 ani a fost dat ca ucenic cizmar în orașul Mizil. Armata a făcut-o la Vânătorii de Munte, la Predeal, ctg. 1930. În urma Reformei agrare din 1921, familia sa primise ceva pământ în jud. Ialomița, com. Nicolești. După ce a venit din armată, tânărul Constantin acceptă să vină la Nicolești preluând pământul familiei, iar la scurt timp se însoară cu Trifu Mușa. Constantin (Costică) este nevoit să abandoneze parțial meseria de cizmar și se ocupă cu soția sa de cultivarea pământului. În 18 octombrie 1932 i se naște primul și unicul copil, Ion. În 1939, norii prevestitori ai războiului pluteau deasupra Europei. Astfel, începând cu luna martie 1939, Costică Iamandi este concentrat de câteva ori iar în 1940, cu puțin timp înainte de ultimatumul sovietic, îl cunoaște pe Carol al II-lea. Acesta se adresează soldaților, salutându-i, iar printre altele le spune că, „doi lupi vor să tabere pe noi. Cu unul m-aș descurca, dar celălalt este prea mare”. După cum se știe la 22 iunie 1941 România intră în războiul împotriva U.R.S.S-ului. Pentru noi, nu era doar un război „sfânt” împotriva bolșevismului, ci era un război pentru eliberarea teritoriilor cedate U.R.S.S-ului cu un an în urmă. Soldatul Iamandi Constantin făcea parte din Corpul Vânătorilor de Munte, Brigada IV, Batalionul 4, Compania armament greu. El era pe funcția de mitralior. Vânătorii de Munte au intrat în nordul Bucovinei, care era eliberat pe 8-9 iulie 1941.

Primul mare pericol prin care a trecut ostașul Constantin a fost la trecerea Nistrului, la Moghilev (iulie 1941).

Militarii batalionului 4 au trecut în bărci, dar au întâmpinat o rezistență neașteptată pe malul stâng al Nistrului. În momentul când a coborât din barcă, vânătorul nostru avea în brațe mitraliera, o bandă de cartușe, iar în spate pușca. Afetul mitralierei și lada cu cartușe era în altă barcă, la servanț. În busculada creată un rus a vrut să-l lovească cu baioneta pe Constantin, dar nu a reușit decât să îl rănească puțin la o mână. Rusul nu a renunțat și a încercat a doua oară. În acest moment, căpitanul Carapancea a scos baioneta de la brâul mitraliorului nostru și printre mâinile acestuia i-a înfipt-o în piept soldatului rus, care s-a prăbușit agonizând.

Atunci Constantin a așezat mitraliera pe malul Nistrului și a deschis focul cu cartușele pe care le avea, între timp sosind și servanțul cu afetul și lada cu cartușe. După această luptă, Corpul Vânătorilor de Munte a trecut Bugul în august 1941¹, înaintând apoi spre sud, în zona dintre Nipru și Marea de Azov. Corpul Vânătorilor de Munte cu brigăzile 1, 2, 4 erau încadrate în Armata a III-a Română și au primit misiunea să anihileze forțele

sovietice de la nordul Crimeei și nordul Marii de Azov. La 25 septembrie 1941, sovieticii au organizat o contraofensivă reușind să pătrundă în sectorul Brigăzii IV și să pună stăpânire pe localitatea Malaja Beloziorca (Bielosjorka).² În ziua de 26 septembrie 1941, Vânătorii de Munte au rezistat eroic pe poziții în condiții de inferioritate numerică.

¹ General de Corp de armata(r) Vasile Barboi, general de divizie Gheorghe Ioniță, gen de brigadă (r) dr. Victor Atanasiu, col (r) Alexandru Duțu, *Armata română în vâltoarea războiului (1941-1945)*, Ed. „Vasile Carlova”, București, 2002, p. 84.

² *Ibidem*, p. 89.

La 8 octombrie 1941, forțele sovietice erau complet nimicite.³ Bătălia durase 27 de zile: 15 septembrie-12 octombrie 1941.

Această victorie a ușurat ofensiva trupelor germane și române în Crimeea (octombrie-decembrie 1941).⁴

În această cumplită bătălie, Constantin Iamandi a fost rănit grav, o schijă de obuz zdrobindu-i un os la mâna stângă. A avut noroc că a putut să se deplaseze spre liniile românești, care împreună cu Corpul 49 german Alpin trecuseră la ofensivă. După aceasta, fiind rănit, a ajuns într-un spital de campanie care a fost bombardat, dar el reușește să scape.

La scurt timp este operat de un doctor român și unul german care îi salvează brațul de la amputare. Timp de câteva luni Constantin a mai stat în spitalul de la Iași.⁵

Soția sa Mușa a aflat de el că a fost rănit dintr-o carte poștală trimisă de căpitanul Carapancea, de pe front. Pentru faptele sale de arme, fruntașul Constantin Iamandi a fost decorat cu Ordinul „Serviciul Credincios” și citat pe Ordin de zi nr. 177, semnat de general de Divizie Gheorghe Avramescu.⁶

Constantin Iamandi se întoarce acasă, la Nicolești, în primavara anului 1942. La 1 aprilie 1943 a luat ființă comuna Nicolești, dezlipindu-se de la comuna Miloșești. Iamandi Constantin este numit primar. Primele sale decizii au avut în vedere numirea unui servitor la primărie și a trei guarzi

comunali, doi pentru Nicolești și unul pentru Regina Maria.⁷

Evoluția evenimentelor, pe frontul din Rusia, l-au determinat pe proaspătul primar ca peste câteva luni să-și dea demisia.

Această decizie inspirată l-a salvat de niște ani de închisoare, odată cu instaurarea puterii comuniste. Constantin Iamandi, veteran și invalid de război, rămânea totuși cu sufletul împăcat pentru că își făcuse datoria față de Patrie.

Prof. Vasile Iamandi ✍

Bibliografie

- ✓ General de Corp de armata(r) Barboi, Vasile, gen. de divizie Ioniță, Gheorghe, gen de brigadă (r) dr. Atanasiu, Victor, col (r) Duțu, Alexandru, *Armata română în vâltoarea războiului (1941-1945)*, Ed. „Vasile Carlova”, București, 2002.
- ✓ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Comunei Nicolești*, Dosar nr. 15/1943.
- ✓ Corpul Vânătorilor de Munte, *Ordin de zi nr.177 din octombrie 1941*, gen. de divizie Gh. Avramescu.
- ✓ *Consemnările personale ale căpitanului Carapancea, comandantul Companiei soldatului Iamandi.*
- ✓ *Relatări personale făcute familiei; Fișa de ieșire din spital a invalidului Iamandi Constantin.*

³ *Consemnările personale ale căpitanului Carapancea.*

⁴ General de Corp de armata(r) Vasile Barboi, general de divizie Gheorghe Ioniță, gen de brigadă (r) dr. Victor Atanasiu, col (r) Alexandru Duțu, *op.cit.*, p.108.

⁵ *Relatări personale făcute familiei; Fișa de ieșire din spital a invalidului Iamandi Constantin.*

⁶ Corpul Vânătorilor de Munte, *Ordin de zi nr. 177 din octombrie 1941*, gen. de divizie Gh. Avramescu.

⁷ S.J.A.N. Ialomița, *Fond Primăria Comunei Nicolești*, Dosar nr. 15/1943, deciziune 330/1943, 19 iunie.

BORDUȘANI-ETNOGRAFIE ȘI TOPONIMIE LOCALĂ

Spațiul care ne reține atenția este situat în partea de est a Câmpiei Române, fiind cunoscut în literatura de specialitate sub denumirea de „*Bărăgan*”.

Localitatea Bordușani face parte din lanțul satelor existente pe valea Borcei, zona terasei, între satele Cegani și Făcăeni, la cca. 15 km de Fetești (cel mai apropiat oraș), vale ce s-a format în strânsă legătură cu existența întregii Câmpii Române.

Situată într-un spațiu geografic de tranzit ce leagă sudul Munteniei cu Dobrogea, localitatea Bordușani reprezintă un anumit tip de cultură și viață românească.

Prima atestare documentară istorică a localității datează din sec. XIV-XVI în unele hrisoave domnești care se referă în cea mai mare parte la probleme de proprietate, înstărirea stăpânirii unor moșii, vânzări, cumpărări, dani. Un astfel de document datează din 15 ianuarie 1467, document prin care Radu cel Frumos întărește mănăstirii Cozia bălțile de la Săpatul și Gura Ialomiței, stabilindu-se hotarul în prezența unor martori din Făcăeni, Frățilești și Orașul de Floci, iar satele: Bordușani, Făcăeni, Vlădeni, Blagodești și Corneni apar ca puncte de încărcare a peștelui pescuit din bălțile din jur.

Un alt document aflat în păstrarea Arhivelor Naționale ale statului și care atestă vechimea localității datează din 1643 (7151), aprilie 10, Târgoviște, în care Matei Basarab, domnitorul Țării Românești întărește mănăstirii Cozia și egumenului Ștefan, balta și gârla de la Săpatul¹ Bordușani, alături de celelalte sate apropiate Făcăeni, Vlădeni trebuia să asigure mănăstirii Cozia o parte din venitul lor prin vămuirea peștelui.

În vecinătatea acestui sat era satul Cegani, despre care se presupune faptul că își are denumirea de la cegă (apele Borcei erau populate de peștele cegă, pescuit pentru calitățile lui). Cercetările arheologice efectuate de-a lungul anilor atestă existența,

începând cu milenii, înaintea erei noastre a acestei așezări omenești.

Peste Borcea, în Balta Ialomiței la cca. 1,5 km N de sat se află Popina Bordușani, o movilă înaltă de peste 20 m, unde s-au identificat mai multe fragmente ceramice neolitice aparținând culturii Gumelnița, una dintre cele mai reprezentative culturi neolitice din SE Europei.

Alte vestigii arheologice demonstrează și existența culturii Cernavodă apoi, mai târziu, prima epocă a fierului, iar în sec. II î.e.n. o comunitate getică.

Apariția comunității încă din epoca neolitică, îndeosebi pe malurile Dunării a fost favorizată de condițiile favorabile de trai: pește, vânat, terenuri agricole, pășuni, păduri pe care oamenii au învățat să le folosească. Săpăturile arheologice au evidențiat câteva caracteristici ale satului gumelnițean.

Locuințele construite în tehnica paiantei (structura de rezistență din pilonii de lemn uniți între ei cu ramuri de copac, stuf până la o înălțime de 2,20 m, orientate pe direcția N-S, probabil amplasament ce proteja de vânt și ploi, erau dispuse în șiruri bine ordonate pe direcția SE-NV având spații libere între ele, facilitând circulația oamenilor (similar cu străzile de astăzi).

Specific satului gumelnițean este modul de utilizare a ulițelor. Din descoperirile arheologice rezultă o stratificare a acestora (straturi de pământ galben ce acopereau straturile cu resturi rezultate din pregătirea hranei, resturi de oase de animale, fragmente ceramice și unelte utilizate la pregătirea hranei, valve de scoici).

Din punctul de vedere al meșteșugurilor, lutul a fost transformat în diverse obiecte utilizate la pregătirea și depozitarea alimentelor. Uneltele din piatră erau realizate din aluviunile de tip pietriș ce se găseau pe malul brațului Borcea.

La partea superioară a tell-ului s-au cercetat două niveluri de locuire getică datate în sec. II î.Hr.-I d.Hr. În ambele niveluri s-au descoperit 11 locuințe incendiate și numeroase gropi. Locuințele, construite în

¹ Se presupune că Săpatul nu reprezintă întreaga „*Baltă*” a Borcei ci doar o gârlă în raza satelor Bordușani și Cegani de pe Borcea (amintit în documente încă din 1392).

tehnica paiantei, erau dispuse în șiruri bine ordonate sugerând o preocupare în oraganizarea internă a așezărilor.

Pe insula lacului Bentul Mare situată în aceeași baltă s-au descoperit mai multe fragmente de ceramică ce atestă perioada neolitică (cultura Boian), geto-dacică sec. IV-III î.Hr. (chirpic ars, oase de animale) și medieval timpuriu (cultura Dridu), dar evoluția Brațului Borcea face imposibilă cercetarea lor.

Principalele activități prin care se obținea hrană de origine animală erau culesul, pescuitul, vânatoarea și creșterea animalelor. Culegeau rădăcini, fructe, melci, scoici, stuf sau ouă de păsări. Resturile oaselor de pește descoperite în nivelurile stratificate atestă că peștele reprezenta un aliment important, găsit din abundență în lacurile și bălțile din jurul popinei.

Pescuitul și creșterea animalelor constituiau o preocupare a locuitorilor din regiune, iar mai târziu, odată cu creșterea numărului de locuitori, a apărut ca o necesitate cultivarea porumbului.

Descoperirile arheologice de la Popina Bordușani atestă pescuitul chiar din perioada culturii Gumelnița, iar mai târziu documentele de atestare din sec. XV menționează această preocupare din satele din lungul Brațului Borcea, dar și din jepșile și trivalurile din baltă. Mai târziu, aceasta devine ocupația de baza a rușilor-lipoveni care s-au amplasat în partea de NV a localității Bordușani începând cu secolul al XVIII-lea, devenind și singura sursă de venit a acestora pentru mult timp, dar nu se feresc nici de agricultură.

Balta a însemnat locul cel mai prielnic pentru practicarea păstoritului liber, în special porcine, ovine, bovine, animale ce trăiau, se pare, într-o stare de semi-sălbăcie, lucru confirmat și de localnicii care susțin că treceau dimineață la baltă, mulgeau vacile, numărau purceii și se mai întorceau a doua zi.

Interesante sunt informațiile ce au fost făcute în cazul resturilor scheletice ale câinilor. Pe lângă funcțiile sale utile (paza locuințelor, a turmelor, însoțitul la vânatoare), existența inciziilor de

dezarticulare și descarnare pe oase atestă consumul alimentar al acestuia în perioadele dificile în special în așezarea de la Popină Bordușani, blana fiind prelucrată în alte scopuri.²

Creșterea numărului populației necesită apariția culturilor agricole. Descoperirile arheologice și mărturiile documentare atestă că locuitorii zonei au cunoscut mai întâi grâul apoi orzul, meiul și ovăzul și mult mai târziu porumbul. Terenurile deșelene ocupau suprafețe mici, atât cât să asigure necesarul de hrană. Cultivarea legumelor a fost preluată ca activitate de bază în anii 1950 de la deportații și deținuții politici ce au adus odată cu ei și influențele din Vestul țării.³

Tipul de sat. După clasificarea tipurilor de sate făcute de Emm. de Martonne și Vintilă Mihăilescu, localitatea Bordușani este un sat compact format din gospodării apropiate, specifice zonelor de câmpie.⁴

Un rol important în evoluția satului l-au avut în primul rând ocupațiile ce au dus la crearea de construcții cu funcționalități și înfățișare specifice zonei, condițiile climatice ce impun la rândul lor o orientare spre S, față de principala direcție a vântului, orientare ce s-a menținut în mare parte și în zilele noastre, precum și din materialele avute la îndemână, chirpica (lut amestecat cu paie și garduri din lemn.

Locuința reflectă, cu multă expresivitate, starea socială a familiei, a comunității. Elementele de bază ale locuinței și interiorul sunt de origine latină (casă, adăpost, perete, pildă, poartă, cheie, masă, flacăra, fum, funingine, odaie, vatră, cămară,

² Informații provenite în urma cercetărilor arheologice în cadrul Popinei Bordușani, cercetări efectuate de Arhg. Dr. Florin Vlad.

³ Deportatii munceau la I.A.S. Bordușani, șantierul din Fetești și S.M.T. Făcăeni. Deși cei mai mulți deportați au părăsit satul în 1964, Lăteștiul a mai rezistat până în 1976 când a fost demolată ultima casă, pe fostul sat Lăteni. Satul ajunge să găzduiască numeroși deținuți politici cum ar fi: Maria Antonescu (1955-1964), Ghița Pop (fost ministru și fost secretar al PNȚ), Elena Codreanu (soția lui Corneliu Zelea Codreanu), Adrian Marino, Nicolae Balocă etc..

⁴ I. Conea, *Din geografia istorică a Bălții Ialomițene și Brailei*, București, 1957, p. 264.

prispă, termeni vechi care încă se mai păstrează).

Planul casei tradiționale este cel cu 2 încăperi și tindă la mijloc, aceasta din urmă fiind camera de trecere/ de locuit, iar camera ce s-a adăugat tindei are ca funcționalitate casa de oaspeți (odaia curată) unde se păstrează mobilierul mai valoros, hainele curate, cămară, prispă de pământ și cu stâlp de lemn. Polata (aplecătoarea), folosită ca bucătărie de vară sau adăpostirea uneltelor, situată în dosul caselor sub acoperișul prelungit. Prispă de pământ și cu stâlp de lemn utilizată, din spusele localnicilor, la diferitele activități casnice, iar vara se dormea pe ea. Acoperișurile caselor sunt scunde pentru a fi cât mai puțin expuse crivățului. Sistemul de încălzire fiind reprezentat de vatra cu plită, treptat se înlocuiește cu soba de teracotă. O altă construcție tradițională de pe teritoriul localității este bordeiul clasic, un singur exemplar păstrat la zi.

Mobilierul vechii case țărănești au fost: patul, lavița, masa de diferite forme (pătrată, dreptunghiulară, mică și rotundă) înaltă-dreptunghiulară, scaunele, lada de zestre, scoarțele, lăicerele, țesăturile (ștergarele-lucrate în casă) ceramică, mobilă pentru vase (fie dulap înalt, fie polițe fixate pe perete).

Lavița reprezintă o mobilă veche țărănească cioplită în lemn gros, pentru a fi late, deoarece pe ele se și dormea.

Lada de zestre reprezintă un loc de cinste în cadrul interiorului, fiind simbol al femeii măritate.

Scaunele sunt fie mici, rotunde, cu trei picioare sau dreptunghiulare, cu patru picioare fără spătar sau înalt cu spătar. Scoarțele așezate pe perete în dreptul patului, lăicerele sunt covoare lungi și înguste care se așează pe perete și ștergarele situate în jurul icoanelor și a blidelor.

Casele lipovenilor erau asemănătoare cu cele ale românilor, singura diferență este că într-o gospodărie lipovenească una din

anexe este baia de tip saună, iar din punct de vedere al mobilierului este pecka-cuptor pe care se doarme.

Baia de cele mai multe ori este compusă din 2 camere una, unde se face focul și se lasă hainele iar cea de-a doua cameră este vatra dreptunghiulară clădită din pietre de râu în

care se afla un cazan pentru apă caldă, iar la perete un pat de scânduri unde se stă. Pietrele încinse se stropesc cu apă pentru efect de saună.

Biserica. De-a lungul timpului, în Bordușani au existat mai multe biserici, dispărute din cauza inundațiilor produse de Brațul Borcea. Acestea erau construite din bârne de salcie lipite cu pământ și acoperite cu stuf, destul de joase pentru a nu se deosebi dintre casele oamenilor, lucru ce se datora faptului că tătarii treceau deseori pe malul stâng al fluviului și jefuiau satul. Prima biserică a fost construită în 1758 pe cheltuiala localnicilor. În anul 1838 este construit un nou locaș de cult, cu hramul Sf. Nicolae, ce a fost refăcut din temelie între anii 1895-1898 și târnosit la 29 martie 1898 sub îndrumarea preotului paroh, Ștefan Popescu.

Biserica are un plan trilobat cu tindă, adăugată ulterior. Se remarcă cele două turle cu un plan pătrat, ridicate deasupra pronaosului, precum și lipsa turlei deasupra începerii naosului. Edificiul prezintă elemente de stil eclitic fapt ce amintește de bisericile în stil baroc din Transilvania.

Începând cu anul 1995, sub îndrumarea preotului paroh Frâncu Gheorghe, Biserica începe să cunoască reparații capitale, până în prezent. Acest lăcaș reprezintă unul dintre monumentele importante ale satului.

Pe teritoriul localității există și cea de-a doua biserică lipovenească (creștin-ortodoxă de stil vechi) având elemente comune cu biserica ortodoxă, dar și unele particularități. Altarul are formă semicirculară, orientat pe direcția Est, iar ca element particular întâlnim crucea cu 8 extremități (crucea cu 8 colțuri).

Folclorul. Din acest punct de vedere, această zonă reprezintă o zonă de interferență între zona de munte și deal și zona Dobrogei. Baladele și cântecele vechi se cântă foarte puțin astăzi, doar de bătrânii satului. Cântecele populare care se cântau în sat erau: „Roată morii se-nvârtește”, „Lasă-te fată de mine”, „Tudorițo nene” și „Dealu-i deal și valea-i vale”. Orchestra vestită în jurul a 7-8 sate era formată din virtuozii: Geanica (vioară), Lisandru (țambal), Manea (vioară) și Mangu (contrabas).

Dansurile populare se integrează în specificul folcloric muntenesc dar și cu influențe dobrogene, având însă variante specifice zonei. Au fost identificate câteva dansuri populare precum: geamparalele, ciobănașul, brâul sau perinița.

La hora satului veneau fete și flăcăi, tineri și bătrâni. Aceasta se desfășura duminică după-amiază sau în zilele de sărbătoare. Pe la orele 18 tinerii plecau acasă și rămâneau numai cei căsătoriți.

Alte forme de manifestare erau cele organizate de tinerii satului numite serate, desfășurate în saloane, în cadrul acestora alegându-se și regina balului.

Nunțile durau de joi până marți, cu acest prilej, mai ales când unul dintre tineri era din altă localitate avea loc un transfer de dansuri populare în sensul că fiecare dorea să își arate măiestria în joc și că poate învăța ușor dansurile celorlalți.

Iarna se făceau obișnuitele șezători, unde fiecare gospodină lucra lucrul ei, și clăci, unde se lucra lucrul gazdei. La aceste întâlniri luau parte atât tinerii cât și bătrânii

satului și se veseleau prin glume și ghicitori sau ascultau cântece populare. De obicei gazda servea gogoși sau porumb fiert.

Portul popular prezintă trăsături comune cu cel din întreaga câmpie munteană făcând parte din tipologia costumului dunărean.

Înbrăcămintea femeilor scoate în relief diferența de vârstă, starea socială, situația economică. Fetele aveau părul împletit în coade lăsate pe spate acoperindu-și capul cu tulpan confecționat din pânză de casă. După căsătorie părul era strâns în coc, iar pe cap se purtau basmale din lână țesute, cafenii sau negre, imprimate cu flori în culori vii, procurate din comerț. Iarna purtau broboade țesute din lână cu ciucuri pe margine.

Cămașa feciorească avea gulerul ridicat, încrețit ca o rozetă, încheiat cu doi nasturi. Mânețile cămășii erau strânse cu manșete, iar poalele erau împodobite cu volane și panglici colorate. Peste poale, există o fustă lungă și creată confecționată din pânză de in sau cânepă pentru vară și din lână pentru iarnă. Fusta groasă era țesută din lână în patru ițe (în argea) denumită și andrie, iar în partea din față se purta șorț (pistelca) lucrat într-o singură culoare: maro sau negru.

Pe vreme rece se purta ilicul sau cojocul fără mâneci din blană de miel, se încălțau cu ciorapi de lână și opinci din piele de cal. Ulterior, acestea au fost înlocuite cu încălțăminte cumpărată.

Portul bărbătesc era alcătuit din: pălărie sau căciulă, brâul (chimirul), cioareci (pantaloni). Se încălțau cu ciorapi de lână și opinci, cizme sau ghete.

O caracteristică a acestei zone o reprezintă portul pistolcii, confecționată în casă din lână sau postav care se purta pe tot timpul activității și cojoacă din blană de oaie cu diferite modele, purtată pe timp de iarnă.

Prof. Mihaela Cogean ✍

Bibliografie

- ✓ **Conea, I.**, *Din geografia istorică a Bălții Ialomițene și Brăilei*, București, 1957.
- ✓ *Informații culese de la localnici și de la Arhg. Dr. Florin Vlad, Muzeul Județean Ialomița.*

MOMENTE TRAGICE DIN ISTORIA CONTEMPORANĂ A RROMILOR

Istoria este mai mult decât o știință, e suflet care poate trezi și cultiva sentimente, trăire în spirit național. Spre deosebire de alte domenii ale cunoașterii umane, istoria prezintă dezavantajul inexistenței în lumea reală, prezentă și tangibilă a obiectului ei de studiu. Ca urmare, istoricul trebuie să penduleze între demersuri legate de lumea ideilor și demersuri ce țin de lumea obiectelor. La aceasta se adaugă o problemă suplimentară: caracterul relativ al informației istorice, mai ales în ceea ce privește etnia rromă. Istoria poporului rrom este un inestimabil tezaur de cultură și civilizație, pe care rromii și populația majoritară trebuie să-l cunoască. Astfel, cunoașterea va conferi conștientizarea propriei origini, sentimentul de apartenență la poporul rrom, dar și fundament pentru anularea „nepotrivilor” în relațiile interetnice, cauzate de cele mai multe ori de „simpla necunoaștere a celuilalt”.¹

O caracteristică fundamentală a istoriei poporului rrom, așa cum reiese și din titlu, este lupta pentru supraviețuire, ceea ce implică o latură tragică. Interesant este faptul că trecutul acestui popor se caracterizează prin supraviețuirea, de-a lungul secolelor, a unor trăsături și caracteristici culturale specifice, care, fără îndoială, au rădăcini în India, lingvistica istorică demonstrând cu prisosință, încă de acum câteva veacuri, acest adevăr fundamental.²

Nu ne propunem o evidențiere detaliată a trecutului poporului rrom, dorim doar să surprindem un moment de istorie contemporană care și-a pus amprenta pe istoria umanității în secolul al XX-lea, reflecție de fapt a unei realități cu care acest popor s-a confruntat de-a lungul timpului: lupta pentru existență.

La recensământul din 1930, românii reprezentau 71,9% (12 981 324) din totalul

populației, în timp ce maghiarii formau 7,2% (1 415 507), iar celelalte minorități (germani, evrei, ucraineni, rromi) restul de procent. La acest recensământ s-au declarat rromi 262 501 persoane, adică 1,5% din totalul populației.² Este însă foarte clar că acest recensământ, la fel ca și altele care au urmat, nu reflectă o situație statistică clară a numărului de rromi. Procentul stabilit în 1930 era inferior celui de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ori într-un interval de timp atât de scurt nu putem vorbi de asimilare, ci mai degrabă de o problemă pe care din păcate o întâlnim și astăzi, asumarea identității, o identitate care s-a structurat pe baza unei istorii de excludere socială și rasism, consecințele fiind vizibile și astăzi în mentalul colectiv, dar și minoritar.

Ion Chelcea, în lucrarea sa „Țigani din România. Monografie etnică” aprecia numărul rromilor din România ca fiind de aproximativ 525 000.³

În urma ratificării actelor Unirii, în 1918 toți locuitorii României beneficiau de aceleași drepturi și responsabilități ca și restul populației majoritară., de altfel, în documentele Unirii se stipula acest fapt. Acesta a fost și motivul, pentru care guvernul român condus de I.I.C. Brătianu s-a opus semnării, în 1919, a unui Tratat al minorităților dorit de Marile Puteri, considerat un act prin care se încălca suveranitatea națională. De remarcat, că rromii s-au încadrat în spiritul acelei perioade, fiind solidari cu actul unirii. La 27 aprilie 1919, o Adunare a reprezentanților țiganilor din România, întrunită la Târnăveni, saluta decizia Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 de unire a Transilvaniei cu România. Rromii își exprimau angajamentul față de noua patrie și speranța egalității în drepturi cu ceilalți cetățeni ai României.⁴

¹ D. Dumitrescu (coord.), C. Căpiță (coord.), M. Manea (coord.), M. Korek (coord.), *Istoria minorităților naționale din România - Material auxiliar pentru profesorii de istorie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2008, p. 9.

² Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, II (Neam, limbă maternă, religie), București, 1938, p. XXXII-LVI. Se poate vedea și în Arhivele Naționale ale României Direcția Municipiului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri.

³ Ion Chelcea, *Câți țigani sunt în România?*, p. 63-88.

⁴ 1918. Unirea Transilvaniei cu România, ed. a III-a revăzută și adăugită, București, p. 666-667, Notă: MEMORIUL ADUNĂRII

Considerăm că în procesul de construcție identitară a rromilor, este necesară construirea și de simboluri identitare. O zi a rromilor din România, nu poate fi decât aceea în care pentru întâia oară reprezentanți ai rromilor, cer anularea utilizării în documentele oficiale ale României Mari, a termenului țigan, cuvânt folosit de veacuri cu conotații profund peiorative, în favoarea etnonimului RROM.

Perioada interbelică a reprezentat pentru populația de rromi o epocă de transformări importante. Reforma agrară înfăptuită după Primul Război Mondial, a transformat în mici proprietari agricoli și o parte din rromii care locuiau în mediul rural. Locul rromilor, în economia țării, rămâne unul periferic, marginal.

În lumea satului românesc nu se poate vorbi despre agricultură fără a analiza rolul economic pe care îl aveau rromii. Repararea utilajului agricol, fierăria și alte meșteșuguri, continuau a fi practicate exclusiv de către rromi. Migrația de la sat la oraș se accentuează, apărând probleme în gasirea unui loc de muncă. În viața urbană, rromii acoperă nișe economice care reflectă, de fapt, situația de marginalizați social și economic. Rromii care rămân în afara acestor influențe

social-economice, rămân nomazii, care se deplasau sezonier pentru a-și practica meșteșugurile. Erau văzuți ca o plagă a unor vremuri de mult apuse, care nu se raporta deloc la realitățile timpului. Statul s-a implicat prea puțin în această chestiune, lăsată în grija autorităților locale. În această perioadă, organizațiile rromilor cereau ca acestor semeni, statul să le pună la dispoziție locuri de casă și pământ.

Dacă în decursul istoriei, rromii în spațiul românesc au fost supuși unui proces de marginalizare și periferializare, în perioada interbelică, asistăm la apariția unui interes deosebit din partea științei față de rromi.

România nu avea să fie străină de ideologia rasistă care are la bază teoria determinismului biologic. Secolul al XX-lea a debutat și în România, cu ideologia conform căreia „Statul modern, în loc să acorde protecție celor slabi, ar face mai bine să își îndrepte atenția spre încurajarea elementelor biologice valoroase, utilitatea socială sau însușirile biologice ale individului devenind, astfel, unitatea de măsură a valorii sociale a acestuia”.⁵

În perioada interbelică și în România se dezvoltă un naționalism specific, străin însă de atitudini antirrome. Exemplu, îl constituie și activitatea organizației care se afla la extrema dreaptă a vieții politice românești-Legiunea Arhanghelul Mihail (Garda de Fier-mai târziu), care se rezuma la antisemitism, mai târziu punând problema adoptării unei politici rasiste față de rromi. Activitatea guvernului Goga-Cuza, perioada dictaturii regale (1938-1940) nu i-a vizat pe rromi. De fapt, până la regimul Antonescu, preocupările unor reprezentanți ai biopoliticii nu au fost transpuse în practică. Biopolitica are ca fondator, în România, pe prof. Iuliu Moldovan de la Cluj.⁶ Este o perioadă, în care apar concepte noi ca: puritate etnică, etnii inferioare, primejdie bioetnică, minorități balast. Se poate constata, influența ideilor lui

NAȚIONALE A ȚIGANILOR DIN TRANSILVANIA: Subsemnații, reprezentanți ai țiganilor români transilvăneni, îndemnați de dragostea noastră față de neamul românesc și față de noua noastră patrie, România Mare, declarăm sărbătorește și pentru totdeauna și totodată ne și rugăm cu supunere ca să ni se împlinescă și nouă, celor oropsiți pînă acuma, dorințele noastre. **Art.I.** Atît noi cît și urmașii noștri, să fim considerați ca cei mai supuși și credincioși fii și cetățeni ai României Mari, conform punctului I al hotărîrii aduse în Adunarea Națională Românească ținută la Alba Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918). **Art. II.** Ca fii și cetățeni ai marii națiuni române, nevoind și neputînd fi considerați ca popor străin în țară străină, după cum am fost considerați de veacuri, ne rugăm: **1.** Să fim primiți în sînul marelui popor român, nu numai cei cu limbă, port și datine românești, ci și ceilalți locuitori de origine țigănească care și-au pierdut acest caracter, aflători în toate ținuturile Ardealului, Banatului și părțile unguerești alipite acum României Mari. **2.** De asemeni, ne rugăm ca de aici înainte, în toate actele oficiale românești să nu se mai folosească pentru noi și următorii noștri numirea (poreclă) ca batjocură „țigan” ci aceasta, dacă nu se șterge cu totul chiar din uzul oficial... **Art.III.** Pînă la îndeplinirea acestor dorințe îndreptățite, legale, pentru liniștea și asigurarea noastră, ne rugăm ca să fim și noi, țiganii (barem în Ardeal), reprezentați în Marele Sfat Național Românesc, prin trei reprezentanți aleși din această adunare a noastră și anume: 1. Domnul Ionel Câmpeanu (teolog și profesor) care nu era țigan, dar investit cu încrederea țiganilor;

2. Gheorghe Humagiul, locuitor din Ucea de Sus, județul Făgăraș;
3. Gheorghe Crețean, din Brașov. Dat din Adunarea Națională a Țiganilor, 27 aprilie 1919, Ibașfalău (Dumbrăveni), jud. Sibiu.

⁵ D. Dumitrescu (coord.), C. Căpiță (coord.), M. Manea (coord.), M. Korek (coord.), *op. cit.*

⁶ I. Făcăoaru, *Antropologia în stat ca știință și ca obiect de învățămînt*, Cluj, p. 14-16.

Robert Ritter, psihologul și psihiatrul care conducea în Germania, Centrul de Cercetare pentru Igiena Rasială și Biologia Populației și care avea ca scop principal, combaterea „*flagelului țigănesc*”. Datorită modului de viață, în România, rromii încep să fie considerați ca o „*plagă*” a societății. Ioan Făcăoaru, teoretician al cercetărilor rasiale, considera că asimilarea anumitor grupuri etnice, ar putea determina „*înstrăinarea și pauperizarea însușirilor noastre etnice*”.⁷ Asimilarea rromilor era considerată un mare pericol pentru integritatea rasei românești. „*Marea problemă rasială a românilor este problema țiganilor. Ei constituiesc cel mai numeros grup etnic, după români. Și în același timp ei sunt elementul de*

Rromi în timpul deportării

promiscuitate și disgenie din țara noastră. Nu s-a făcut nimic pentru rezolvarea problemei țigănești”,⁸ susținea Sabin Manuilă, directorul Institutului Central de Statistică.

Deportarea rromilor în Transnistria a fost într-un totu opera guvernului Antonescu, nu numai ca realizare, ci și în privința ideii. Înainte de regimul Antonescu, în România nu a existat o politică publică față de rromi, rromii nu au constituit o preocupare specială pentru societatea românească, nefiind considerați o „*problemă etnică*”. Guvernul de extremă dreaptă, din anul 1938 Goga-Cuza, nu a adoptat o legislație cu caracter antirom.

Politica de „*românizare*” și „*legislația antiminoritară*” adoptate la începutul anului 1938 de acest guvern, nu de referea la rromi. La nivelul factorilor politici, rromii nu erau văzuți ca o „*problemă*”. Chiar dacă erau recenzați ca etnie aparte, cu o limbă proprie, ei erau tratați mai mult ca o categorie socială.

În consecință, în acțiunea autorităților românești, rromii nu au fost incluși printre minoritățile naționale; legislația în privința minorităților nu s-a referit și la ei. Interesant este faptul că, ideologia naționalistă românească, din perioada interbelică, a fost străină de atitudini și manifestări împotriva rromilor, iar politicile de românizare, adoptate de guvernul Goga în 1938 și apoi în timpul regimului de autoritate monarhică al lui Carol al II-lea, nu i-au vizat pe rromi. Comisariatul General al Minorităților, înființat în 1938, nu s-a ocupat și de rromi. Politica față de rromi a fost creația lui Ion Antonescu. La procesul din 1946, acesta declara că a decis deportarea datorită problemelor pe care aceștia le făceau: „*Din cauza camuflajului populația orașelor era noaptea terorizată de bande de indivizi, de multe ori înarmați, care jefuiau sau uneori chiar omorau. Autorii erau țiganii. Toți cereau împușcarea lor. Am pus să se efectueze facerea unor sate în Bărăgan, pur țigănești. Transnistria ducea mare lipsă de brațe de muncă. Atunci am hotărât ca țiganii, care aveau la activul lor crime sau mai mult de trei furturi, să fie deportați în Transnistria*”.⁹ Interesant de constatat că cei mai mulți dintre deportați nu erau vinovați pentru cele descrise. Desigur că numărul copiilor deportați alături de familii a fost foarte mare. Au fost deportate în Transnistria și familii ale rromilor mobilizați pe front, care luptau pentru România. În cadrul unei ședințe a Consiliului de miniștri din 19 septembrie 1942, ministrul Mihai Antonescu a cerut să fie cercetate plângerile formulate de unii dintre rromii deportați care nu se raportau la criteriile descrise mai sus. Generalul C. Vasiliu, subsecretar de stat la Ministerul de

⁷ *Ibidem*, p. 17

⁸ A.S.B., Fond Sabin Manuilă, XIII. 209.

⁹ Arhiva Ministerului Afacerilor Interne, *Memoriu depus Tribunalului Poporului la 15.V.1946 de Ion Antonescu*, Dosar 40010, vol. 4, p.19-20.

Interne a reacționat imediat și brutal: „îmi trimiți hoții îndărăt?” Mihai Antonescu încheie discuția „pe cei care i-ați ridicat-Dumnezeu să fie cu ei! Nu-i mai întoarcem îndărăt”.¹⁰ Acum, după decenii de la acele evenimente, când se depune efortul de a aduce la cunoștința generațiilor contemporane că și rromii au fost supuși exterminării, realizăm că nimeni nu a putut fi cu ei. Lipseau organizații internaționale patronate de etnici rromi, lipsea interesul față de soarta lor. Un **Holocaust uitat al rromilor**, datorat tăcerii? Mărturiile ale supraviețuitorilor evrei din lagărele de exterminare sau din ororile deportării în Transnistria au fost culese imediat după război. Pentru rromi a trebuit să mai treacă peste 6 decenii pentru a se recunoaște atrocitățile săvârșite. Cauzele sunt complexe și țin de un aspect cultural. Gheorghe Niculescu, președinte al Asociației Uniunea Generală a rromilor din România, lansa un apel către autoritățile statului român, prin care își exprima speranța înțelegerii, a toleranței față de rromi: „Rromii n-au fost dezertori, trădători, nici spioni și acolo unde au fost duși au făcut treabă, au muncit fără murmur. Că au rămas în urmă cu progresul vremurilor, nu este vina lor. Dacă, în trecut, s-ar fi ocupat cineva mai îndeaproape de acești oameni necăjiți, vă asigurăm că mult s-ar fi schimbat soarta lor și astăzi nu ar mai fi vorba de rasism...”.¹¹ Inițial nu a existat planul de deportare în Transnistria. În viziunea lui Ioan Făcăoaru, adept al biopolitismului, „problema țigănească” se putea rezolva prin „...internare în lagăre de muncă forțată. Acolo să li se schimbe hainele, să fie tunși și sterilizați...Cu prima generație am scăpa de ei” (Antropologia în stat ca știință și ca obiect de învățământ, Cluj, 1941).¹² Este evidentă influența ideilor lui Robert Ritter cel care a pregătit sub raport ideologic exterminarea rromilor din spațiul nazist.

¹⁰ Vasile Ionescu, *Rromathan-Studii despre rromi*, revistă editată de Fundația pentru o Societate Deschisă, București, 1997, p.11.

¹¹ „Glasul rromilor”, anul VII, nr. 1, aprilie 1941, p. 3.

¹² Idem, I. Făcăoaru, *Antropologia în stat ca știință și ca obiect de învățământ*.

Participarea Armatei Române la Operațiunea „Barbarossa”,¹³ a oferit ocazia fericită pentru poporul român de a revedea teritoriul dintre Prut și Nistru în granițele României.¹⁴ În urma Acordului de la Tighina dintre Antonescu și Hitler (sfârșitul lunii august 1941), România primește în administrare Transnistria. Astfel, apărea spațiul geografic unde autoritățile române puteau să pună în practică ideile cu privire la izolarea și rezolvarea „problemei raselor inferioare” care trăiau în Basarabia, Bucovina și în restul țării. Până la sfârșitul lunii mai 1942, autoritățile române au făcut un recensământ al populației de rromi considerată „problemă”.

Statul român, prin măsurile adoptate împotriva evreilor și a rromilor, s-a plasat pe un loc fruntaș în rândul statelor aliate

Rromi în timpul deportării

Germaniei naziste.¹⁵ Cercetătorul rrom Vasile Ionescu, arăta: „A avea verticalitatea demnității morale de a-ți fi rușine și a-ți cere iertare, asumându-ți erorile trecutului, cu dorința sinceră de a-l rescrie altfel, este o provocare...”.¹⁶ O problemă majoră, și astăzi, în istoriografia românească este recunoașterea unor adevăruri istorice, recunoaștere care nu lezează cu nimic interesele naționale. Condiția esențială în prezentarea unor evenimente din

¹³ Numele de cod al acțiunii militare ofensive a Armatei germane și aliaților ei împotriva URSS.

¹⁴ În vara anului 1940, în urma Pactului Molotov-Ribbentrop, încheiat la 23 august 1939, România era somată de către URSS să cedeze teritoriul Basarabiei și Nordul Bucovinei,

¹⁵ Vasile Ionescu, *Holocaustul rromilor din România*, Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, Editura ARTES, Iași, 2012.,

¹⁶ *Ibidem*, p. 6.

trecut este respectarea adevărului, nu în dorința de a condamna oameni, ci atitudinii, ideologiei, de a realiza un act de învățare și conștientizare a ceea ce înseamnă etic, moral, uman.

Deportările au început pe data de 1 iunie 1942 cu rromii nomazi și s-a încheiat la 15 august. Pentru a ușura procesul de deportare, rromilor li se făceau promisiuni: pământ, animale, case. Rromii nomazi au fost deplasați către Nistru, în convoaiele de căruțe care le aparțineau, iar ceilalți rromi în garnituri de trenuri de marfă. Au fost comise numeroase abuzuri din partea jandarmilor și polițiștilor însărcinați cu desfășurarea operațiunii. Erau deposedați de bunuri, în primul rând de aur care era ascuns în căruțe. Acestea le-au fost distruse de jandarmi. La 13 august 1942, guvernatorul Alexianu dădea dispoziție ca: „*Țiganii care au fost primiți acum vor fi repartizați în sate și puși pe muncă. Cei ce fură, vor fi sancționați pe loc. Caii și căruțele li se vor lua, și vor fi date la colhozuri. Nimeni nu mai vagabondează. Evreii, de asemenea, vor fi puși să muncească: nu se va da hrană decât în măsura în care lucrează*”.¹⁷ Condițiile de viață erau de neimaginat: deportații erau privați de hrană, de adăpost, de lemne pentru foc, de îmbrăcăminte, erau lipsiți de cele mai elementare obiecte necesare existenței. Datorită foametei, majoritatea rromilor au slăbit într-atât încât nu se mai puteau deplasa. Foametea, frigul, tifosul exantematic provocau moartea a mii de oameni vinovați doar pentru faptul că aparțineau unei alte etnii. Locurile morții pentru deportați s-au numit Golta, Oceakov, Balta, Berezovka. În județul Golta au fost duși evrei și rromi. Aici au murit de foame, frig, tifos peste 100 000 de evrei-o adevărată „*Vale a plângerii*”.¹⁸ Iarna anului 1942-1943, a fost cumplită. Lăsați în câmp deschis, numărul de bordeie săpate pe malurile Bugului fiind insuficiente, rromii adulți se vedeau în situația disperată de a încerca să asigure viața copiilor, pe care îi adăposteau între propriile trupuri: „*Au*

înghețat de frig și au murit cu copilașii în brațe, au murit mulți oameni. Doamne ferește! Unde am ajuns acolo s-au băgat și câte cinci familii într-n bordei, până mâine, când s-a făcut ziuă. Când s-a făcut ziuă, strigau oamenii care mai de care: Care trăiești, mă? Unde ești, mă? Și atunci ei strigau de acolo. Și a lui cutare copil a murit, a lui cutare femeie a murit la cutare... Nu mai erau. Rușii care ne aduseseră plecaseră, nu mai erau căruțele cu ei”.¹⁹ „*Ne-au băgat în bordeie... Ne-au dus acolo unde ne-a prins frigul. Ei pregătiseră bordeiele pentru noi pe malul Bugului. Bordeiele acelea erau numai așa, ca o gaură făcută în pământ, numai așa... Fum mult, fum, fum... făceam foc în bordeiul săpat adânc în pământ și era fum... Muream din cauza fumului. Nu aveam făină, nu aveam nimic... Plângeam că nu mai aveam ce să mâncăm*”.²⁰ La mijlocul secolului al XX-lea, în Transnistria s-au petrecut acte de cannibalism. Degradant, am putea spune pentru cei care au recurs la o, astfel, de modalitate de a putea trăi. Starea de dezumanizare la care deportații au fost aduși, reflectă de fapt, gradul de dezumanizare la care se aflau cei care au provocat această cădere. „*Și tăiau din trupurile celor morți, pentru a se hrăni sau a da copiilor să mănânce... nu avea ce mânca*”.²¹ Greu de redat suferințele îndurate de rromi. Cele mai multe victime au fost în rândul copiilor. „*...și acum aud strigătele surioarei mele-Vetaaa, Vetaaa ia-mă tu, nu mă lăsa aici*”.²² Durerea pierderii celor dragi a rămas nestinsă, o rană care încă sângerează. Pe drumul întoarcerii către țară, către România, rromii își abandonau copiii, nemaiputând să-i transporte. Erau slabi, înfometați și bolnavi. Aveau credința că dacă îi vor abandona la marginea satelor de ucraineni, aceștia se vor îndura și îi vor adopta- „*stai aici copile, stai aici, că mă voi întoarce să-ți aduc ceva de*

¹⁹ *Ibidem*, p. 23.

²⁰ *Ibidem*, p. 21.

²¹ *Relatare făcută de Bratu Ion, zis Manșon, rrom căldărar din com. Andrășești, jud. Ialomița, din cele povestite de bătrâni.*

²² *Relatare făcută de Sandu Gherghina, zisă Veta, rromie căldărească din com. Dragalina, jud. Călărași.*

¹⁷ Jean Ancel, *Transnistria, 1941-1942*, Vol II, p. 1056.

¹⁸ Vasile Ionescu, *op.cit.*, p. 19.

mâncare”...²³ „Știi cum mureau oamenii? De foame, și plini de păduchi mureau, și de tifos... Din cauza sărăciei și a mizeriei ne-am umplut de tifos... Mâncau din noi păduchii și umblau pe noi, cum arunci nisipul pe om; că nu aveau ce mânca și mureau. Mergeam să îngrop pe unul și puneam în groapă șase... În pământ, fără copârșeu, fără nimic. Ca pe animale”.²⁴

Considerăm că, este practic imposibil de estimat numărul celor uciși în Transnistria deoarece era o perioadă în care mulți dintre cei deportați aveau un mod de viață nomad, fără acte de identitate. Deportarea nu a fost o măsură agreată în România de populație sau de politicieni. Constantin I.C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal îi adresa lui Ion Antonescu o scrisoare în care făcea un aspru rechizitoriu, numind deportarea rromilor un „act nejustificativ și crud” și cerea „stoparea imediată a acestei operațiuni care ne aruncă cu câteva secole în urmă”.²⁵

„Coloniile” de rromi din Transnistria au fost caracterizate de foamete, lipsa celor mai elementare articole și lipsa hainelor-deoarece marea majoritate a rromilor s-a văzut nevoită să-și părăsească casele fără să-și ia nici un lucru din acestea. Se estimează că cel puțin jumătate din populația care a fost deportată în Transnistria a murit de foame, frig, și lipsa îngrijirii medicale. Ceea ce nu s-a descris cu prea multe amănunte, cu toate că se sugerează implicit, este rolul populației existente în această regiune. Întrucât faptele extreme nu se produc dacă lumea nu închide ochii și gura, dacă nu se prefacă că nu vede și dacă nu sunt constrânși să nu vorbească.

„Suntem conștienți că vina pentru ceea ce s-a întâmplat nu aparține unui popor. Așa a fost să fie, să suferim. Poate că suntem blestemați să suferim. Îmi doresc ca copiii, nepoții noștri să nu treacă prin ce am trecut.

De iertat, pe cei care ne-au omorât, i-am iertat, dar i-o ierta oare Dumnezeu...?.”²⁶

Atrocitățile din timpul celui de-al doilea război mondial s-au produs nu numai pentru că unele regimuri au ales să urmeze o politică de brutalitate, dar și pentru că toate păturile sociale, la rândul lor, au preferat (în cel mai bun caz) să le întoarcă spatele tuturor celor care erau considerați „pericol național”.

În prezent, în contextul unei Europe lărgite și unite, rromii trebuie cunoscuți și valorizați, apreciați pentru tot ce au oferit și mai pot oferi umanității. Este necesar să se cunoască istoria tragică a rromilor, atât de majoritari cât și de către rromi înșiși, cunoaștere care în mod cert va conferi respect, înțelegere, demontare de prejudecăți rasiste, dar și memoria trecutului și implicit a demnității, a stimei etnice de sine, a identității de rrom.

Schimbarea mentalităților de natură rasială este un proces îndelungat, în acest sens educația pentru cunoașterea, înțelegerea și valorizarea minorității rrome, trebuie generalizată.

Prof. Ion Sandu ✍

Bibliografie

- ✓ Dumitrescu, Carol (coord.), Căpiță, Carol (coord.), Manea, Mihai (coord.), Korek, Maria (coord.), *Istoria minorităților naționale din România-Material auxiliar pentru profesorii de istorie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2008.
- ✓ Ionescu, Vasile, *Rromathan-Studii despre rromi*, revistă editată de Fundația pentru o Societate Deschisă, București, 1997.
- ✓ Ionescu, Vasile, *Holocaustul rromilor din România*, Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, Editura ARTES, Iași, 2012.
- ✓ Arhiva Ministerului Afacerilor Interne, *Memoriu depus Tribunalului Poporului la 15.V.1946 de Ion Antonescu*, Dosar 40010, vol. 4.
- ✓ „Glasul rromilor”, anul VII, nr. 1, aprilie 1941.
- ✓ Relatare făcută de Bratu Ion, zis Manșon, rrom căldărar din com. Andrășești, jud. Ialomița.
- ✓ Relatare făcută de Sandu Gherghina, zisă Veta, rromnie căldărească din com. Dragalina, jud. Călărași.
- ✓ Din discuțiile avute cu Marin Păun, rrom căldărar din com. Dragalina, jud. Călărași.

²³ Relatare făcută de Sandu Gherghina, zisă Veta, rromnie căldărească din com. Dragalina, jud. Călărași.

²⁴ Mărturii din Transnistria.

²⁵ *Ibidem*, Viorel Achim, p. 148.

²⁶ Din discuțiile avute cu Marin Păun, rrom căldărar din com. Dragalina, jud. Călărași, supraviețuitor al Deportării, la vârsta de 12 ani. Părinții, bunicii, fratele mai mare morți în Transnistria. A supraviețuit împreună cu sora mai mică de 9 ani cu care s-a întors în țară alături de alți rromi.

AFIȘUL
„CONCURSULUI NAȚIONAL ȘCOLAR
DE ISTORIA ȘI TRADIȚIILE RROMILOR”

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

CONSILIUL
JUDEȚEAN
IALOMIȚA

INSPECTORATUL
ȘCOLAR
JUDEȚEAN
IALOMIȚA

PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
SLOBOZIA

Asociația "Centrul Cultural al Romilor O Del Amenco"

Asociația pentru Dezvoltare
și Incluziune Socială

ROMA COMMUNITY

„CONCURSUL NAȚIONAL ȘCOLAR
DE ISTORIA ȘI TRADIȚIILE RROMILOR”,
ETAPA NAȚIONALĂ
EDIȚIA a VIII-a

SLOBOZIA,
15-17 aprilie 2015

Dragi cititori,

**A spune „Mulțumesc” este
un gest firesc și, mai ales,
extrem de necesar.**

*Gratitudinea noastră se îndreaptă
către voi, cei care veți descoperi bucuria
lecturii în crâmpiele de istorie din
al patrulea număr al revistei
„NAPARIS-REVISTĂ DE ISTORIE
ȘI CULTURĂ IALOMIȚEANĂ”,
finanțat de Societatea Oyl Company S.R.L.,
în cadrul proiectului
„IALOMIȚA-DINTOTDEAUNA,
PENTRU TOTDEAUNA”.*

Prof. Viorel Dobrescu

ISSN 2344-3030

ISSN-L 2344-3030